

ZA 20
MOY 24
SKI 24

20 | ROK
24 | WŁADYSŁAWA
ZAMOYSKIEGO

*Władysław
Zamoyski*

Władysław Żamoyski

– CICHY BOHATER

20 | ROK
24 | WŁADYSŁAWA
ZAMOYSKIEGO

*Władysław
Zamoyski*

Biblioteka Raczyńskich składa podziękowania
Fundacji Zakłady Kórnickie za zaproszenie do współpracy
w roku Władysława Zamoyskiego.

Władysław Żamoyski

– CICHY BOHATER

Scenariusze zajęć dla dzieci, młodzieży i dorosłych

Biblioteka
Raczyńskich

Scenariusze przygotowane przez zespół Biblioteki Raczyńskich,
adresowane do różnych grup wiekowych, przeznaczone są
do prowadzenia zajęć w bibliotekach, szkołach, domach kultury, świetlicach.

Redakcja językowa i korekta: Małgorzata Cieliczko, Biblioteka Kórnicka

Projekt graficzny i skład: Alicja Krygier

Copyright © by Biblioteka Raczyńskich, Poznań 2024

ISBN: 978-83-958408-7-6

Biblioteka Raczyńskich

pl. Wolności 19 | 61-739 Poznań

tel. 61 88 58 962 (sekretariat) | e-mail: sekretariat@bracz.edu.pl

www.bracz.edu.pl

Biblioteka
Raczyńskich

Spis treści

Scenariusze zajęć dla dzieci w wieku przedszkolnym

Przygotowujemy się do wycieczki w Tatry
szlakiem Władysława Zamoyskiego 10

[Małgorzata Brock](#)

Władysław Zamoyski – władca Tatr i Zakopanego 13

[Anna Kołodziejczyk](#), [Agnieszka Mieszkała](#)

Scenariusze zajęć dla dzieci w wieku szkolnym

Władysław Zamoyski – obrońca Tatr 16

Tatrzański Park Narodowy jako efekt działań Zamoyskiego
na rzecz ochrony przyrody

[Anna Kołodziejczyk](#), [Agnieszka Mieszkała](#)

Podróżując z Władysławem Zamoyskim 32

[Marta Sioda](#)

Z Władysławem Zamoyskim po kórnickim zamku 42

Wycieczka

[Karolina Dąbrowska-Wiśniewska](#)

„Dziwny hrabia” 48

Tropem filantropii Władysława Zamoyskiego

[Żaneta Dolatowska](#)

Scenariusze zajęć dla młodzieży i dorosłych

Jak hrabia z Kórniką stał się „zbawcą Tatr”? 52

Zastugi Władysława Zamoyskiego dla ochrony przyrody

[Żaneta Dolatowska](#)

Drodzy Bibliotekarze, Nauczyciele, Animatorzy!

Z radością udostępniamy Wam kolejny już tom scenariuszy zajęć, przeznaczonych do realizacji w szkołach, przedszkolach, bibliotekach, domach kultury. Tym razem poświęcamy go osobie i działalności Władysława hrabiego Zamoyskiego – w roku, w którym obchodzimy stulecie jego śmierci.

Hrabia Zamoyski był obywatelem świata – urodził się w Paryżu i tam dorastał, podróżował do odległych miejsc – a jednak sercem pozostawał cały czas w Polsce i przy Polsce. Był majątny, sam jednak żył bardzo skromnie. Skupował majątki wielkopolskie, by nie trafiły do pruskich rąk. Kontynuował bibliofilską i wydawniczą działalność swego dziadka, Tytusa hrabiego Działyńskiego. Był współzałożycielem Banku Ziemiańskiego w Poznaniu. Wspierał ofiary Wielkiej Wojny. Ryzykując swój majątek, uratował Tatry. Przed śmiercią w porozumieniu z rodziną całą swoją własność przekazał narodowi polskiemu.

Wszystkie zaproponowane tu zajęcia realizujemy w Roku Władysława Zamoyskiego w Bibliotece Raczyńskich, by przypomnieć tego cichego bohatera drugiej połowy XIX i pierwszej ćwierci XX wieku. Zachęcamy i Was do korzystania z poszczególnych scenariuszy. Wyruszcie z Władysławem w podróż do Australii i do Ameryki, stańcie na Antypodach do pług. Zawalczcie wspólnie z nim o Morskie Oko. Zbudujcie elektrownię, wodociąg, szpital... Odwiedźcie jego rodzinną siedzibę – zamek w Kórniku. To może być niezwykła przygoda!

Zespół Biblioteki Raczyńskich

Przygotowujemy się do wycieczki w Tatry szlakiem Władysława Zamoyskiego

Scenariusz zajęć dla dzieci w wieku przedszkolnym

Czas: 60 minut

Cele

- przybliżenie wpływu Władysława Zamoyskiego na historię Tatr
- poznanie tatrzańskiej przyrody
- wdrożenie do dobrego planowania górskich wycieczek i przygotowywania ekwipunku

Metody

- gawęda
- rozmowa
- wspólne planowanie
- praca plastyczna

Środki

- mapa Tatr
- przewodnik, plecak, latarka, apteczka, telefon z wpisanym numerem telefonu TOPR-u, zdjęcia ciekawych miejsc w Tatrach i tatrzańskich zwierząt
- kartki A4 lub A3, ołówki, kredki

Formy pracy

- indywidualna
- zespołowa Tok zajęć

I. Czynności organizacyjno-porządkowe | 5 min

Powitanie uczestników zajęć.

II. Nawiązanie do nowych treści | 5 min

Prowadzący zapowiada temat zajęć.

Opowiada o historii działań Władysława Zamoyskiego w Zakopanem i Tatrach.

III. Nowe treści | 30 min

1. Poznajemy ilustrowaną mapę Tatr.
Prowadzący rozkłada mapę i wyjaśnia, jak ją czytać. Następnie wspólnie planujemy górską wycieczkę (przykładowy opis wycieczki w załączniku). (10 min)
2. Co zabieramy ze sobą na górską wyprawę?
Pakujemy plecak. Wkładamy do niego wszystkie potrzebne rzeczy (dla utrudnienia i urozma-

icenia tej części spotkania prowadzący może przygotować też kilka rzeczy niepotrzebnych, by wzmocnić czujność dzieci). (5 min)

3. Jakie zwierzęta mamy szansę zaobserwować?

Rozmowa z dziećmi po wspólnej lekturze fragmentów książek: *Lato* Adama Wajraka (s. 23), *Tatry: przewodnik dla dużych i małych* Barbary Gawryluk (s. 38-41, 56). (15 min)

IV. Rekapitulacja pierwotna | 15 min

Praca plastyczna: Rysujemy kozice i świstaki, które przetrwały dzięki Władysławowi Zamoyskiemu w swoim naturalnym środowisku.

V. Zakończenie | 5 min

Prowadzący krótko podsumowuje zajęcia.

Bibliografia

Barbara Gawryluk, *Tatry: przewodnik dla dużych i małych*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2023.

Adam Wajrak, *Lato*, Agora, Warszawa 2012.

Trasa wycieczki w Tatrach

śladami Władysława Zamoyskiego

Cała wyprawa ma 13 km i zgodnie z przewodnikiem przejście tej trasy zajmuje około 6 godzin. Możemy zaplanować wspólnie z dziećmi inną trasę. Celem nie jest wyprawa w góry, lecz opowieść o nich. Jeśli to możliwe, podczas planowania pokazujemy zdjęcia poszczególnych miejsc i górskich zwierząt, które można spotkać w Tatrach.

Atrakcje: trzy górskie schroniska, zwierzęta tatrzańskie: świstaki, kozice, niedźwiedź, dwa górskie jeziora: Przedni Staw oraz Morskie Oko, a także wspaniałe tatrzańskie widoki.

Naszą wycieczkę zaczynamy przy Wodogrzmotach Mickiewicza. Można tutaj dojechać góralskim zaprzęgiem z parkingu Palenica Białczańska. Skręcamy z głównej drogi w prawo i idziemy wzdłuż Doliny Roztoki. Droga pnie się łagodnie w górę, a po prawej stronie wznoszą się wspaniałe ściany Wołoszyna. Po około 3 km dochodzimy do rozdroża szlaków i rozpoczynamy wspinaczkę ostro pod górę. Po około 30 minutach – zmęczeni, ale i zadowoleni – dochodzimy nad brzeg Przedniego Stawu Polskiego w Dolinie Pięciu Stawów. Stoi tutaj znane górskie schronisko, w którym można zjeść pyszną szarlotkę.

Po regeneracyjnej przerwie idziemy dalej niebieskim szlakiem w kierunku Świstowej Czuby. Droga prowadzi malowniczo przez piargi, a my rozglądamy się uważnie. Żyją tu bowiem świstaki i jeżeli będziemy mieć odrobinę szczęścia, może uda nam się je zaobserwować. Wreszcie dochodzimy do Świstowego Siodła, skąd rozciąga się bardzo ładny widok na Dolinę Pięciu Stawów. To najwyższe miejsce dzisiejszej wędrowki.

Schodzimy łagodnym zejściem i po około 20 minutach docieramy do schroniska nad Morskim Okiem. Panuje tu gwar, gdyż sporo turystów i wczasowiczów dojeżdża tu dorożką z parkingu. W schronisku możemy zjeść dobry obiad, po którym warto obejść dookoła Morskie Oko – najsłynniejsze jezioro Tatr, by podziwiać wysokogórski krajobraz. Z pewnością zobaczymy kozice, a może nawet bobra, który niedawno tu się sprowadził.

Po odpoczynku wracamy Doliną Rybiego Potoku do Wodogrzmotów Mickiewicza. Nieopodal nich ukryte jest schronisko Roztoka, w okolicy którego można zaobserwować tropy niedźwiedzia.

Biblioteka
Raczyńskich

Autorka scenariusza: Małgorzata Brock

Władysław Zamoyski – władca Tatr i Zakopanego

Scenariusz zajęć dla dzieci w wieku przedszkolnym (6 lat)

Czas: 90 minut

Cele

- poznanie postaci Władysława Zamoyskiego i jego zasług dla Polski
- utrwalenie najważniejszych wiadomości o Tatrach
- przekazanie informacji na temat Zakopanego i jego mieszkańców
- poznanie kilku słów w gwarze góralskiej (podhalańskiej)

Metody

- rozmowa
- słuchanie opowiadania
- burza mózgów
- prezentacja rekwizytów
- krzyżówka
- zabawa muzyczno-ruchowa
- praca plastyczna

Środki

- zdjęcia rodziny Zamoyskich
- rekwizyty związane z Tatrami
- kamienie z numerami i kartki z rysunkami podpisanymi gwarą
- plansza z postaciami góralki i górala oraz kartki z nazwami elementów stroju góralskiego
- przybory plastyczne (talerzyki papierowe, kartki z bloku rysunkowego A4 czarne i szare, kredki pastelowe, pisaki, klej, nożyczki)

Formy pracy

- indywidualna
- grupowa

Tok zajęć

I. Czynności organizacyjno-porządkowe | 3 min

Przywitanie uczestników zajęć. Prowadzący wita dzieci w gwarze góralskiej: „Witajcie piknie!”.

II. Nawiązanie do nowych treści | 2 min

Prowadzący zapowiada temat zajęć.

III. Nowe treści | 67 min

- I. Prowadzący przedstawia sylwetkę Władysława Zamoyskiego i przekazuje informacje o jego działalności – co zrobił dla Polski, dla Tatr i mieszkańców Zakopanego (w Zakopanem: wodociągi,

- szkoła, szpital, elektrownia, poczta, nowy gmach Muzeum Tatrzańskiego, kolej z Chabówki do Zakopanego, droga do Morskiego Oka i do Doliny Kościeliskiej). (5 min)
2. Burza mózgów – prowadzący pyta uczestników, co wiedzą o Tatrach, Zakopanem i góralach, oraz utrwała razem z dziećmi najważniejsze informacje na ten temat. (5 min)
 3. Prezentacja rekwizytów związanych z Zakopanem i jego mieszkańcami przyniesionych przez prowadzącego (kierpce, ciupaga, korale, spódniczka, torebka, chusta, oscypek, skarpety wełniane, kapcie góralskie, owieczki). (5 min)
 4. Prowadzący czyta dzieciom książkę *Zuzia w górach* Liane Schneider. (10 min)
 5. Nauka prostych słów w gwarze góralskiej (podhalańskiej) w formie zabawy – dzieci losują kamienie z numerami od 1 do 22 (nie trzeba używać kamieni, mogą to być kartki z numerami), następnie znajdują odpowiednie kartki w kształcie kamienia z tymi samymi numerami zwrócone obrazkami do dołu i odwracają je. Na każdej kartce znajduje się obrazek z gwarowym podpisem – dziecko określa, co przedstawia obrazek i odczytuje wyraz w gwarze (jeśli dziecko samodzielnie nie czyta, pomaga prowadzący). (15 min)

Wyrazy:

bicygiel – rower

chlyb – chleb

copka – czapka

daf – dach

dutki – pieniądze

dysc – deszcz

flaska – butelka

grule – ziemniaki

janioł – anioł

jodło – jedzenie

kacka – kaczka

ćma – zmierzch, zmrok, ciemność

kwicoł – ptak

łokno – okno

łoko – oko

łokulory – okulary

łowca – owca

portki – spodnie

rzyka – rzeka

sikława – wodospad

syr – ser

wyrko – łóżko

6. Poznawanie elementów stroju góralskiego – prowadzący wyciąga kolejno karteczki z nazwami elementów stroju, a dzieci wspólnie starają się odgadnąć ich miejsce i przyklejają nazwy do planszy z postacią górala i góralki w tradycyjnych strojach. (5 min)
7. Krzyżówka zawierająca popularne hasła związane z Tatrami (krzyżówka w załączniku) – prowadzący czyta pytania, a dzieci zespołowo na nie odpowiadają. (12 min)
8. Zabawa ruchowa z fragmentem przyśpiewki *W murowanej piwnicy* – dzieci tańczą w kole, a słowom piosenki towarzyszą ruchy, które pokazuje prowadzący:

W murowanej piwnicy (schylamy się)
Tańcowali zbójnicy (robimy przykuc góralski)
Kazali se piknie grać (naśladujemy grę na skrzypcach)
I na nóżki pozirać (zwijamy dłonie w lornetkę i udajemy, że patrzymy na nogi)

Powtarzamy zabawę trzy razy. (10 min)

IV. Praca plastyczna | 15 min

Dzieci tworzą pracę plastyczną – górski krajobraz. Na papierowym talerzyku przyklejają pogniecione kartki papieru (czarne i szare) w wersji przestrzennej, żeby wyglądały jak wypiętrzone góry. Następnie białymi pastelami kolorują szczyty, zielonymi trawę, niebieskimi niebo. Mogą też dorysować górskie zwierzęta.

V. Zakończenie | 3 min

Prowadzący krótko podsumowuje zajęcia i żegna uczestników.

Bibliografia

Bosacki Zenon, *Władysław Zamoyski 1853-1924*, Kórnik 2002.

Bunsch Jacek, *Tatry czyli tajemnica zbójnickiego skarbu*, Wrocław 2000.

Gawryluk Barbara, Skawiński Paweł, *Podhale oraz Orawa, Spisz i Pieniny: przewodnik dla dużych i małych*, Kraków 2023.

Piątkowska Małgosia, *Rok w górach*, Warszawa 2020.

Schneider Liane, *Zuzia w górach*, Poznań 2013.

Stadtmüller Ewa, *Zakopane i okolice*, Kraków 2008.

Zarawska Patrycja, *Polska. Podróże małe i duże. Warszawa, Gdańsk, Katowice, Wrocław, Kraków, Zakopane*, Katowice 2017.

<https://rokzamoyskiego.fzk.pl/wladyslaw-zamoyski-1853-1924/> [dostęp: 20.02.2024].

<https://www.o-nauce.pl/?p=2439> [dostęp: 20.02.2024].

Biblioteka
Raczyńskich

Autorki scenariusza: Anna Kołodziejczyk, Agnieszka Mieszala

Władysław Zamoyski – obrońca Tatr

Tatrzański Park Narodowy jako efekt działań Zamoyskiego na rzecz ochrony przyrody

Czas: 90 minut

Scenariusz zajęć dla dzieci w wieku wczesnoszkolnym (8-9 lat)

Cele

- poznanie postaci Władysława Zamoyskiego i jego zasług dla Polski oraz ochrony polskiej przyrody
- przyswojenie pojęć związanych z instytucjonalną ochroną przyrody
- wzbudzenie potrzeby ochrony przyrody
- utrwalenie zasad zachowywania się w parku narodowym

Metody

- rozmowa
- burza mózgów
- rebus
- prezentacja zdjęć roślin i zwierząt
- stworzenie treści z rozsypanki wyrazowej

Środki

- zdjęcia Władysława Zamoyskiego i jego rodziny
- zdjęcia roślin i zwierząt z Tatrzańskiego Parku Narodowego
- wydrukowane hasła pocięte na rozsypanki
- przybory plastyczne (klej, nożyczki, kartki, pisaki)

Formy pracy

- indywidualna
- grupowa

Tok zajęć

I. Czynności organizacyjno-porządkowe | 3 min

Przywitanie uczestników zajęć.

II. Nawiązanie do nowych treści | 2 min

Prowadzący zapowiada temat zajęć.

III. Nowe treści | 60 min

1. Prowadzący przedstawia sylwetkę Władysława Zamoyskiego i przekazuje informacje o jego działalności – co zrobił dla Polski, dla Tatr i mieszkańców Zakopanego (w Zakopanem: wodociągi, szkoła, szpital, elektrownia, poczta, nowy gmach Muzeum Tatrzańskiego, Bazar Polski na Krupówkach, kolej z Chabówki do Zakopanego, droga do Morskiego Oka i do Doliny Kościeliskiej). (5 min)
2. Prowadzący opowiada o powstaniu Tatrzańskiego Parku Narodowego, którego podwaliny stworzył Władysław Zamoyski, działając z myślą o ochronie dóbr przyrody dla przyszłych pokoleń. (5 min)
3. Prowadzący przeprowadza z dziećmi rozmowę na temat pojęć związanych z instytucjonalną ochroną przyrody (ściska i częściowa ochrona gatunkowa roślin oraz zwierząt) i omawia różnice w rodzajach obszarów chronionych (park narodowy, park krajobrazowy, rezerwat przyrody). (5 min)
4. Prowadzący odczytuje fragmenty książki Ewy Stadtmüller *Zakopane i okolice* (s. 135-152). (10 min)
5. Uczestnicy zajęć podzieleni na sześć trzy- lub czteroosobowych zespołów samodzielnie przygotowują rebusy, których rozwiązaniami będą nazwy gatunków zwierząt i roślin objętych ochroną:
 - kozica tatrzańska
 - niedźwiedź brunatny
 - świstak i salamandra
 - orzeł przedni
 - szarotka alpejska
 - limba i krokusPrzygotowane rebusy są następnie przekazywane innym grupom w celu odgadnięcia haseł. (20 min)
6. Prowadzący pokazuje zdjęcia roślin i zwierząt chronionych występujących w Tatrzańskim Parku Narodowym. (5 min)
7. Prowadzący moderuje burzę mózgow na temat prawidłowego zachowania się w parku narodowym, wspomina również o TOPR. (10 min)

IV. Praca plastyczna | 20 min

1. Uczestnicy podzieleni na cztery grupy przygotowują plakaty ze stworzonymi z rozsypanek wyrazowych postulatami prawidłowego zachowania się w parku narodowym.
2. Następnie ozdabiają plakat i opcjonalnie dorysowują piktogramy.
3. Na zakończenie prezentują swoje plansze innym grupom.

Treść haseł do rozsypanki wyrazowej

Bądź strażnikiem Tatrzańskiego Parku Narodowego!

1. Nie śmieć – odpadki zabieraj ze sobą.
2. Nie płosz, nie karm i nie podchodź do zwierząt.
3. Poruszaj się tylko po wyznaczonych szlakach.
4. Nie hałasuj.
5. Nie niszcz i nie zbieraj roślin.
6. Nie biwakuj i nie pal ognia.
7. Nie zabieraj psa na szlak.
8. Nie pływaj, nie płucz naczyń i nie myj się w zbiornikach wodnych.
9. Nie poruszaj się na hulajnodze ani na rowerze.
10. Nie zbieraj skał i innych minerałów.

V. Zakończenie | 5 min

Prowadzący krótko podsumowuje zajęcia i żegna uczestników.

Bibliografia

Bosacki Zenon, *Władysław Zamoyski 1853-1924*, Kórnik 2002.

Bunsch Jacek, *Tatry czyli tajemnica zbójnickiego skarbu*, Wrocław 2000.

Gawryluk Barbara, Skawiński Paweł, *Podhale oraz Orawa, Spisz i Peniny: przewodnik dla dużych i małych*, Kraków 2023.

Gąsienica-Byrcyn Wojciech, *Tatrzański Park Narodowy – rośliny i zwierzęta*, Warszawa 1999.

Polska. Parki narodowe, red. Danuta Cyruł, Warszawa 2001.

Stadtmüller Ewa, *Zakopane i okolice*, Kraków 2008.

<https://rokzamoyskiego.fzk.pl/wladyslaw-zamoyski-1853-1924/> [dostęp: 20.02.2024].

<https://www.o-nauce.pl/?p=2439> [dostęp: 20.02.2024].

Załączniki

Załącznik nr 1

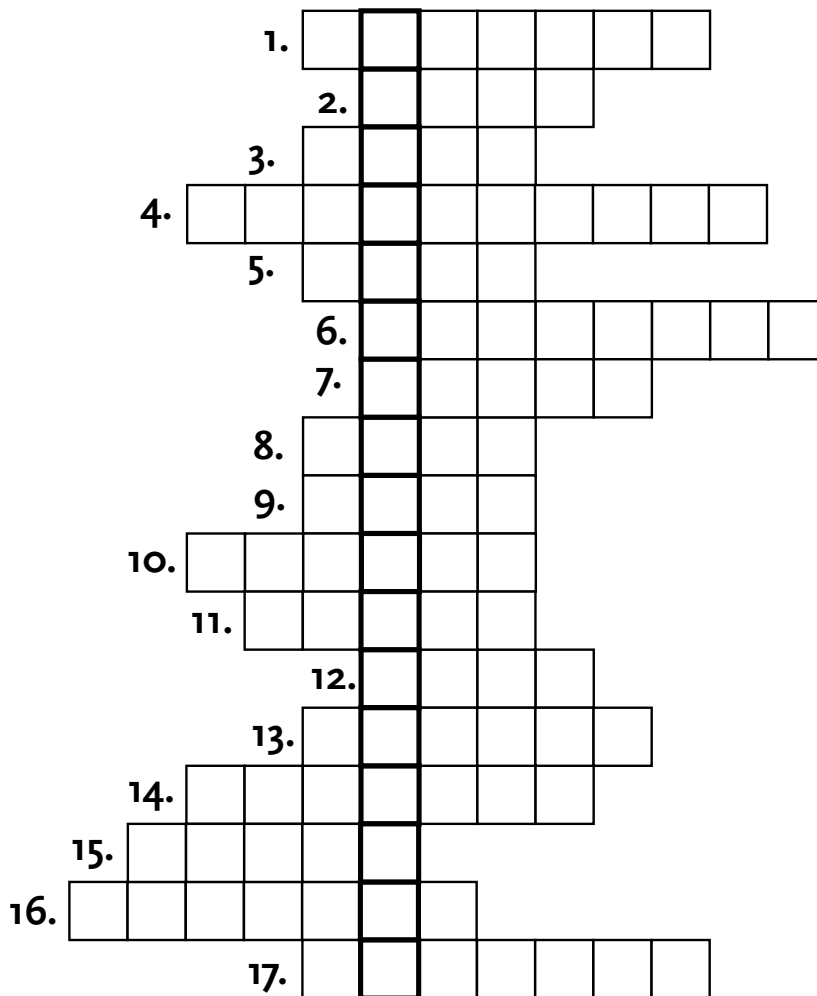
Elementy stroju góralskiego

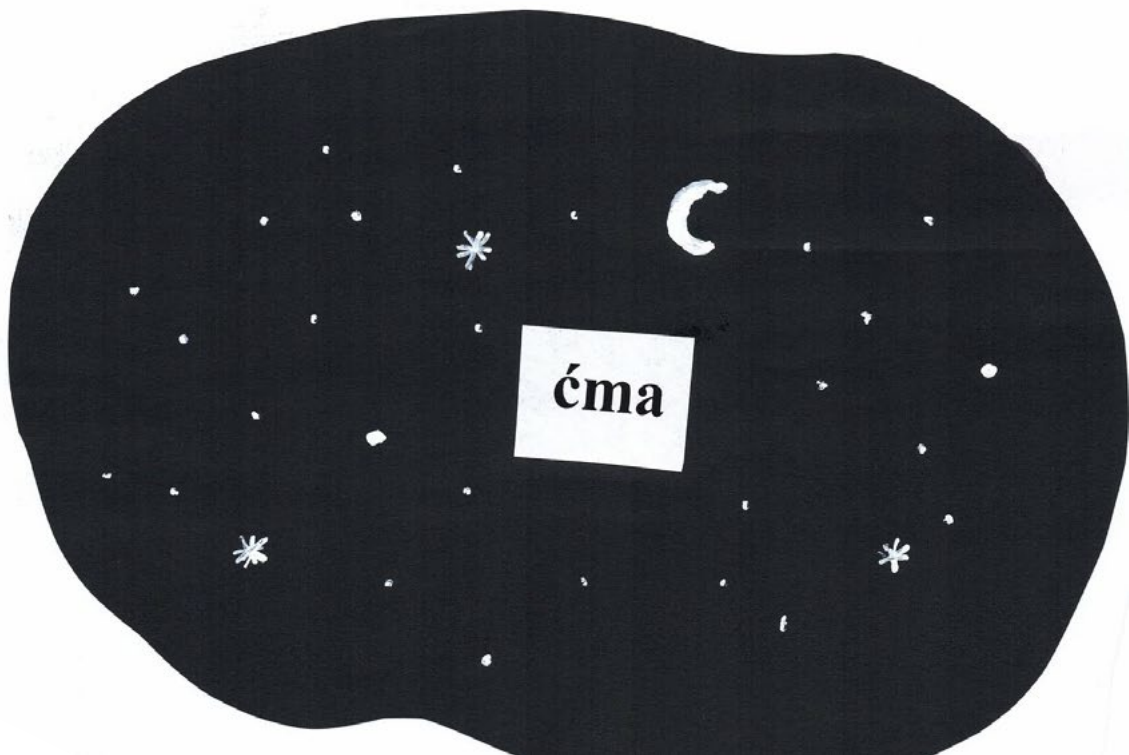
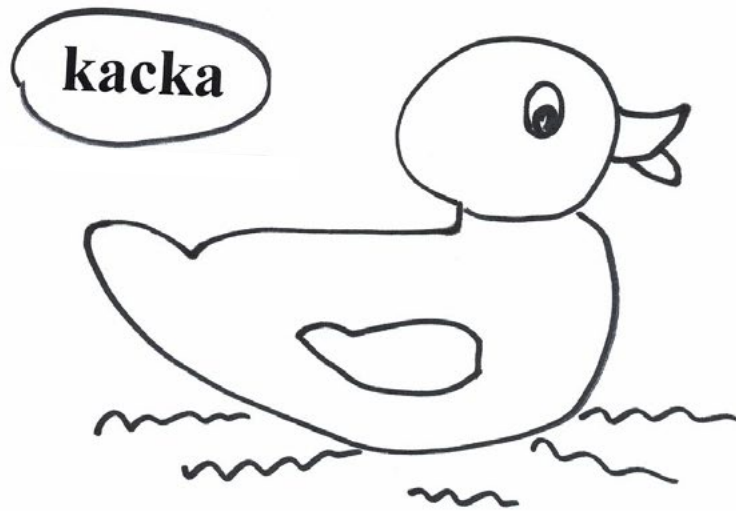
Źródło obrazka: Stadtmüller Ewa, *Zakopane i okolice*, Kraków 2008, s. 20.

korale, koszula, gorset, spódnica, kierzce, kapelusz (kłobuk), spinka, cucha, pas, portki, kierzce

Załącznik nr 2
Krzyżówka

1. Tatrzański gryzoń podobny do bobra
2. Zielone miejsce, w którym spotkasz rośliny i owady
3. Zarządza wypasem owiec i wyrobem serów owczych
4. Największe zwierzę w Tatrach, które w gawrze przesypia zimę
5. Najwyższy szczyt w polskich Tatrach
6. Inaczej potok
7. „Okno” w gwarze góralskiej
8. Górskie łąka, na której wypasa się owce
9. Z mleka tego zwierzęcia wyrabia się oscypki
10. Wierzchołek wysokiej góry
11. Mieszkanie górali
12. Warto zabrać ją na wycieczkę, żeby się nie zgubić
13. Zwierzę mieszkające wysoko w Tatrach, które skacze po górach
14. Nazwa wędzonego serka wyrabianego z mleka owczego
15. Pomocnik bacy zajmujący się wypasem owiec
16. Mieszkanka Zakopanego i terenów górskich
17. Obuwie skórzane noszone przez górali i góralki

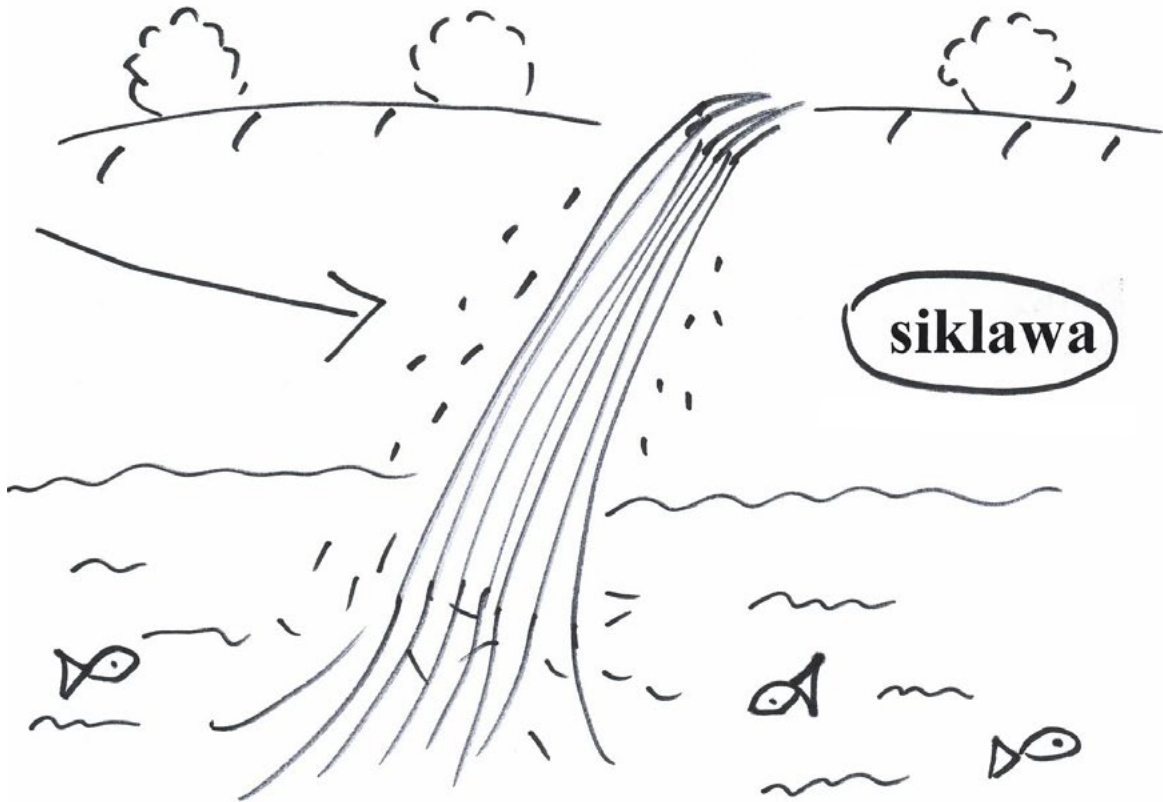

janiol

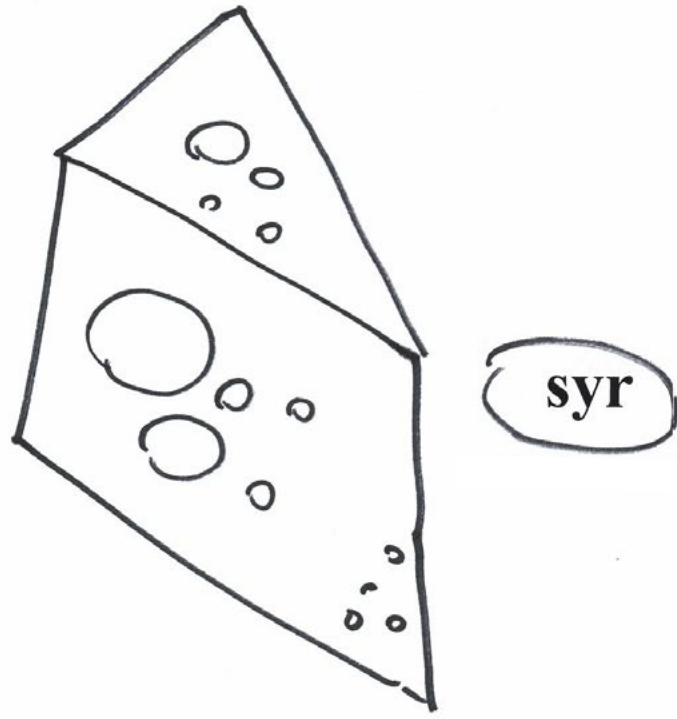

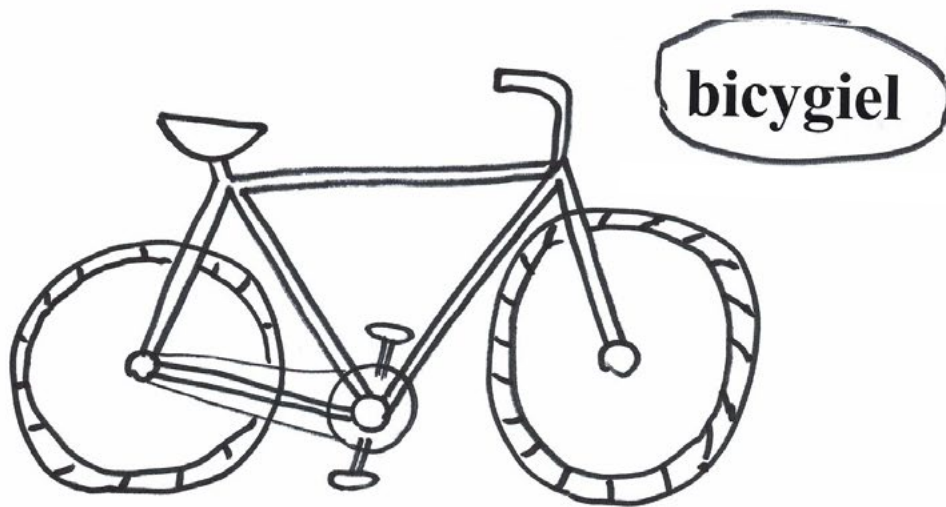
jodło

wyrko

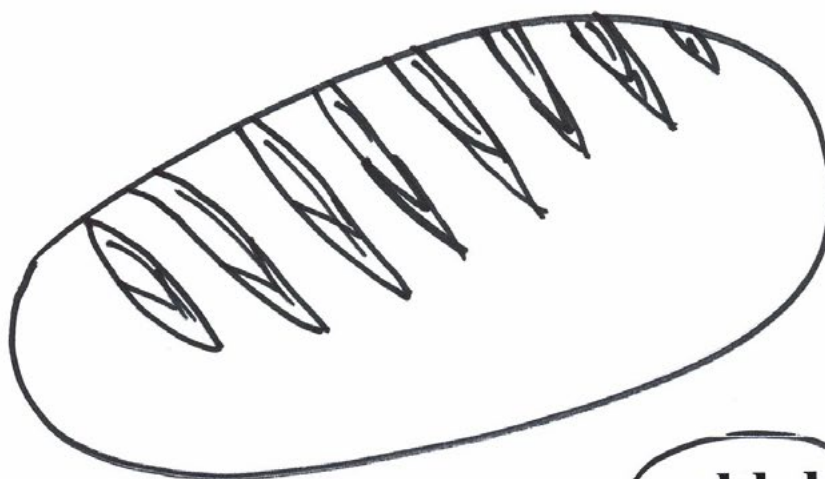

siklawa

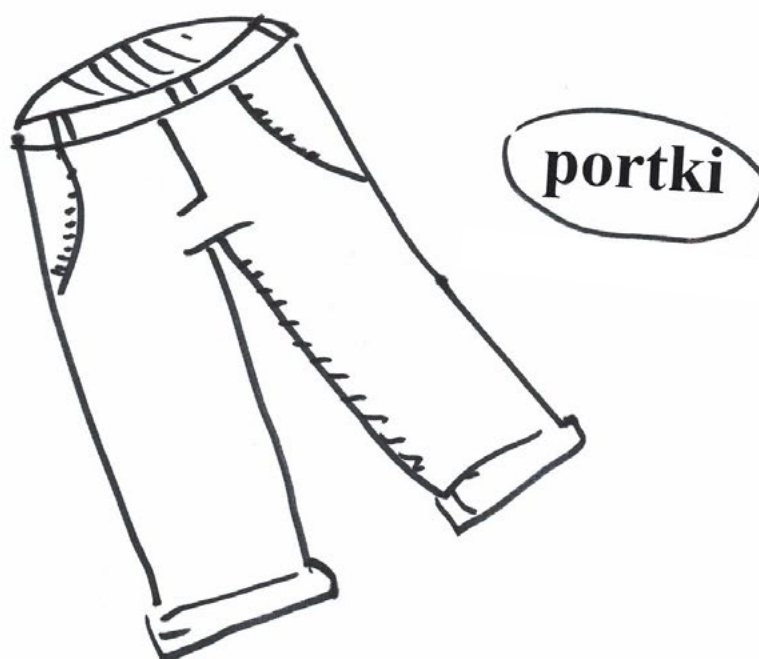
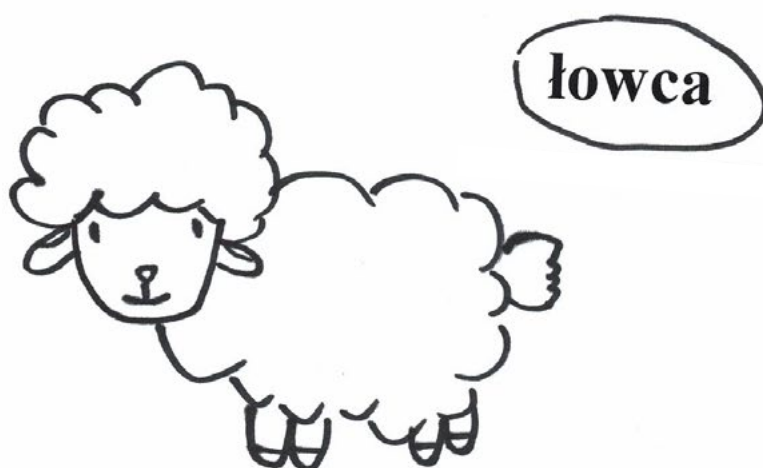

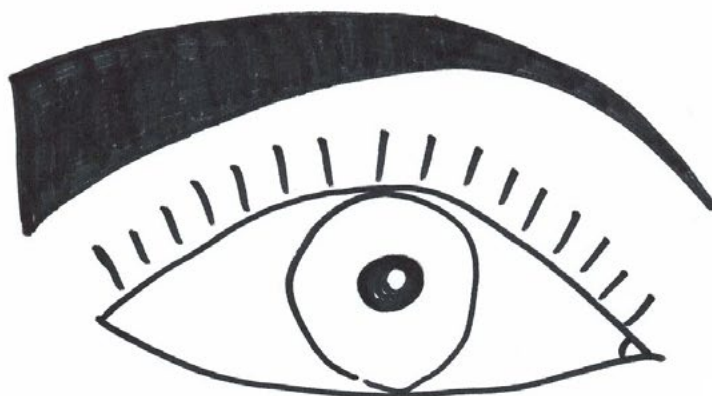

bicygiel

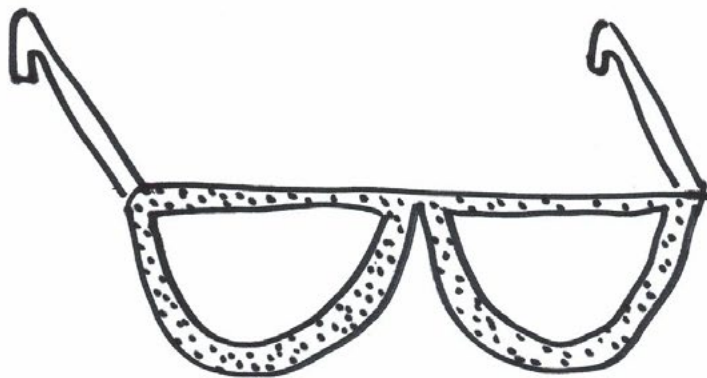

chlyb

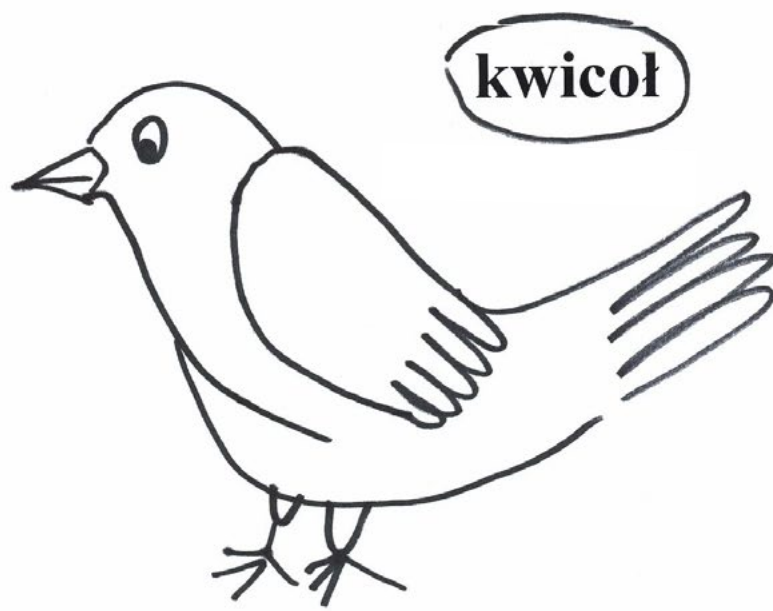

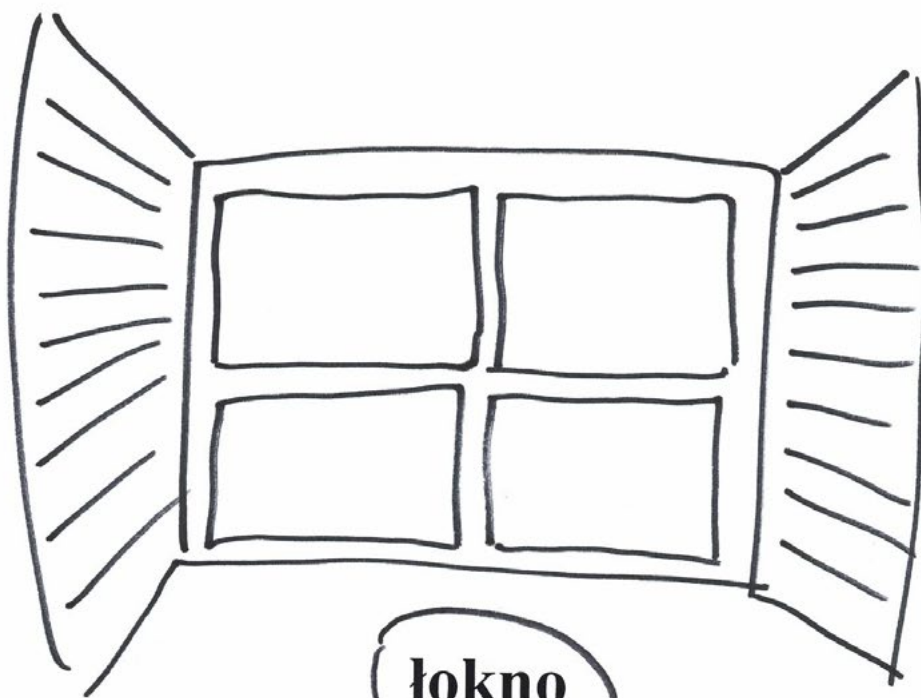
łoko

łokulory

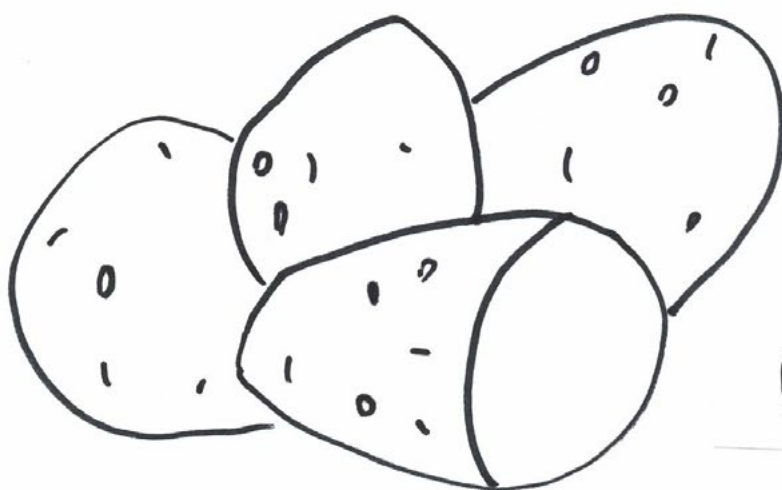
kwicoł

łokno

flaska

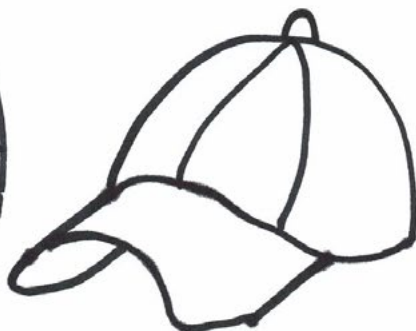
grule

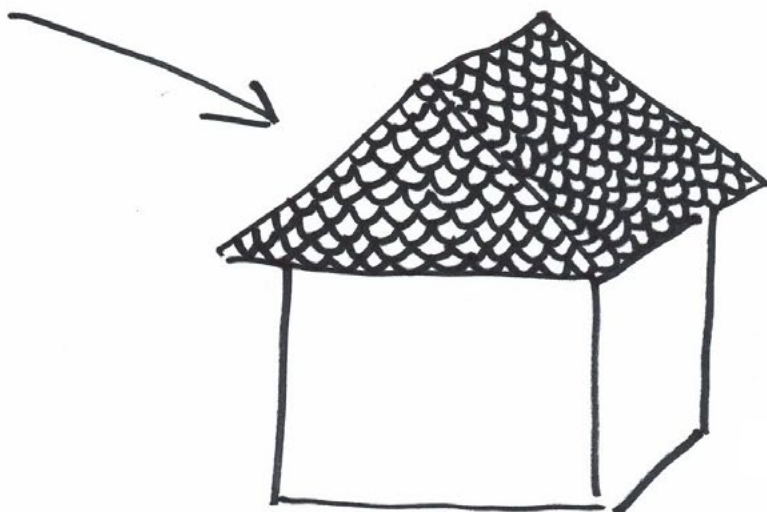
dutki

dysc

copka

daf

Biblioteka
Raczyńskich

Autorki scenariusza: Anna Kołodziejczyk, Agnieszka Mieszala

Podróżując z Władysławem Zamoyskim

Scenariusz zajęć dla dzieci w wieku szkolnym (10-12 lat)

Czas trwania zajęć: 90 minut

Cele

- Przybliżenie osoby i działalności Władysława Zamoyskiego i jego życia
- Przybliżenie krajów, które odwiedził hr. Zamoyski

Metody

- rozmowa
- puzzle
- praca plastyczna (wykonana aborygeńską metodą kropkowania)
- burza mózgów
- rozwiązywanie szyfrów
- uzupełnianie mapy

Środki

- prezentacja multimedialna (załącznik nr 5)
- zestaw puzzli (załącznik nr 1)
- bumerangi wycięte z kartonu, farby, kubki na wodę, patyczki do uszu, palety do mieszania farb
- karta pracy dla każdego uczestnika (załącznik nr 2)
- szyfr (załącznik nr 3)
- kredki pastelowe (olejne i suche), kartki formatu A3 dla każdego dziecka
- mapa fizyczna świata dla każdego ucznia (załącznik nr 4)

Przebieg spotkania

I. Czynności organizacyjno-porządkowe oraz nawiązanie do nowych treści | 10 min

Prowadzący wita uczniów, trzymając w ręku globus. Zadaniem uczestników (oprócz przedstawienia się) jest wskazanie, dokąd chcieliby się udać w podróż. Następnie odnajdują wybrane przez siebie miejsca na globusie.

II. Nowe treści

1. Gdzie urodził się Władysław? (10 min)

Klasa zostaje podzielona losowo na pięć zespołów. Każda grupa otrzymuje zestaw puzzli do złożenia (załącznik nr 1). Następnie wspólnie odgadujemy, gdzie urodził się bohater zajęć – Władysław Zamoyski (w udzieleniu poprawnej odpowiedzi pomagają ilustracje powstałe ze złożonych puzzli). Po rozwiązaniu zagadki prowadzący przedstawia krótko informacje o narodzinach, rodzinie i dzieciństwie hrabiego Zamoyskiego. Wykorzystuje do tego prezentację multimedialną.

2. Zbieramy australijskie eksponaty przyrodnicze i etnograficzne (15 min)

Uczniowie są zapoznawani z faktami dotyczącymi podróży Władysława Zamoyskiego po Au-

stralii. Zwracamy zwłaszcza uwagę na sztukę ludu tubylczego – Aborygenów. Inspirując się zdjęciem zamieszczonym w prezentacji multimedialnej, uczestnicy zajęć wykonują tzw. sztuką kropkowania charakterystyczne dla Australii bumerangi.

3. Co mógł zobaczyć w USA Władysław Zamoyski? (10 min)
W związku z tym, że o podróży hrabiego do USA nie ma zbyt wielu źródeł, uczniowie tworzą mapę myśli, której centrum stanowi hasło: Stany Zjednoczone (prowadzący wpisuje zaproponowane przez dzieci treści na mapę myśli zamieszczoną w prezentacji multimedialnej).
4. Zwiedzamy Zamek w Kórniku (10 min)
Zadaniem dzieci będzie wybranie spośród ilustracji tych, na których przedstawiony jest Zamek w Kórniku i jego okolice (załącznik nr 2). Prowadzący spotkanie przybliży uczniom dokonania hrabiego, jego sposób zarządzania posiadłością oraz powody konieczności jej opuszczenia związane z tzw. rugami pruskimi.
5. Dlaczego hrabia spotykał się z papieżem? (5 min)
Uczniowie mają do rozwiązania szyfr, który przedstawi nazwę państw i miasta, jakie odwiedził Władysław Zamoyski oraz funkcję i imię osoby, z którą się tam spotkał (załącznik nr 3). Dzieci zamienią się w detektywów i spróbują odgadnąć powód spotkania hrabiego z papieżem Leonem XIII.
6. Jak Władysław Zamoyski walczył o Morskie Oko? (10 min)
Prowadzący, korzystając z prezentacji multimedialnej, przedstawia historię zakupu Zakopanego, budowy kolei na trasie Chabówka-Zakopane, ochrony tatrzańskich lasów i przyrody oraz sporu z Węgrami o Morskie Oko. Zadaniem uczestników jest wykonanie pejzażu najpiękniejszego jeziora Tatr z wykorzystaniem pastelii olejnych bądź suchych (w zależności od indywidualnych upodobań).
7. Fundacja Zakłady Kórnickie (5 min)
Hrabia Zamoyski, zakładając fundację, przekazał cały swój majątek w ręce narodu polskiego. Uczniowie mają za zadanie określić, co każdy z nich mógłby zrobić dla Polski.
8. Zamoyski podróżnikiem (10 min)
Zadaniem dzieci jest wypełnienie karty pracy (załącznik nr 4): zaznaczenie na mapie fizycznej świata miejsc, do których dotarł Władysław Zamoyski. Prowadzący uzupełnia wiadomości o nazwy państw, które odwiedził hrabia, a o których nie było mowy we wcześniejszych punktach zajęć.

III. Podsumowanie zajęć | 5 min

1. *Moja podróż z Władysławem Zamoyskim* – wystawa prac
Prowadzący zachęca uczestników zajęć do wykonania w domu pracy plastycznej nawiązującej do przeprowadzonych zajęć (technika i format prac dowolny). Podaje termin wykonania prac i zaprasza do wspólnego przygotowania wystawy, na której zostaną one zaprezentowane.
2. Podziękowanie za spotkanie

Bibliografia

Bosacki Zenon, *Władysław Zamoyski 1853-1924 – fundator Kórnika i Zakopanego*, wyd. II poszerzone i poprawione, Polska Akademia Nauk Biblioteka Kórnicka, Kórnik 2002.

Chyczewska Alina, Weyman Stefan, *Zamek Kórnicki. Muzeum i Biblioteka. Przewodnik*, wyd. III poprawione i uzupełnione, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1970.

Zamek w Kórniku, dzieje i zbiory. Przewodnik, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1982.

Film: *Władysław hrabia Zamoyski. Pan z Wielkopolski. Władca Tatr*, reż. Janusz Sidor.

www.muzeumzamoyskich.pl

www.bkpan.poznan.pl

www.zakopane.pl

fzk.pl

Załącznik nr 1

Ułóż puzzle

Zestaw puzzli do pocięcia nr 1

Photo by Latrach Med Jamil on Unsplash

Zestaw puzzli do pocięcia nr 2

Photo by Léo Nguyen on Unsplash

Zestaw puzzli do pocięcia nr 3

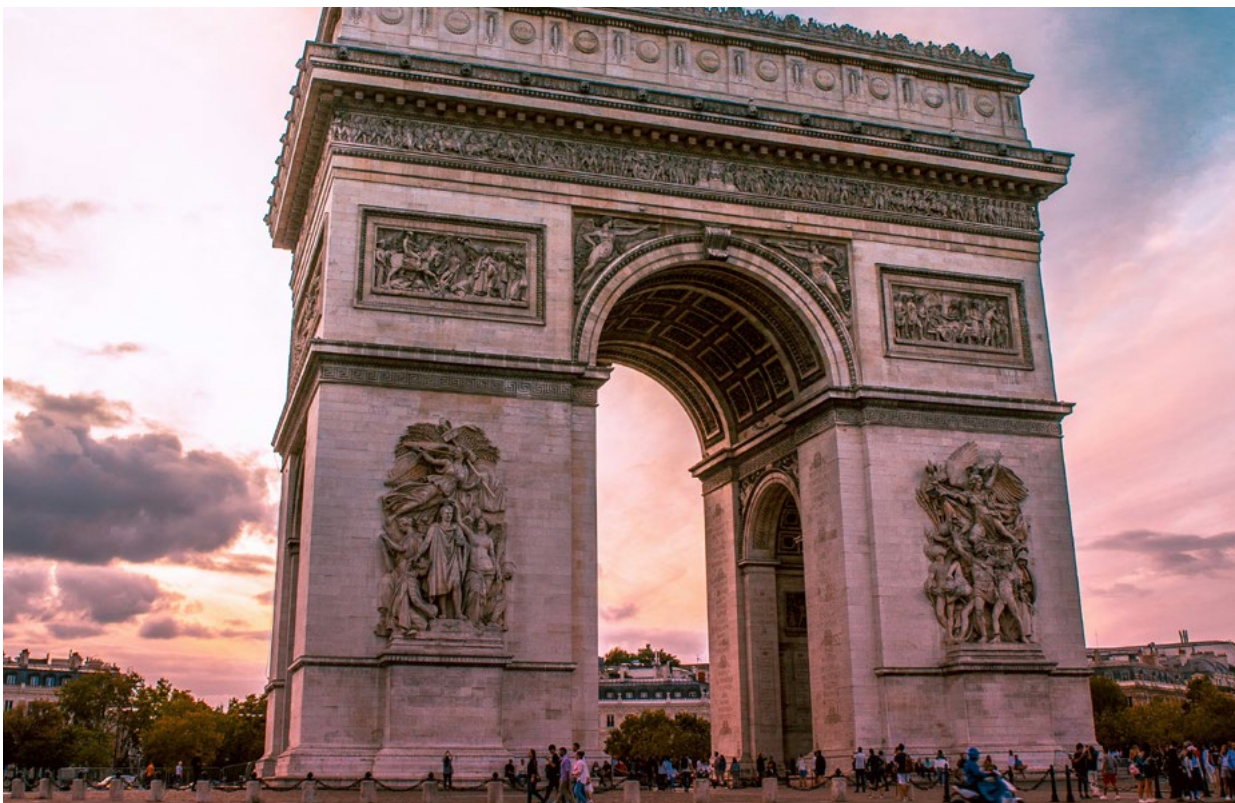

Photo by Il Vagabiondo on Unsplash

Zestaw puzzli do pocięcia nr 4

Photo by Reno Laithienne on Unsplash

Zestaw puzzli do pocięcia nr 5

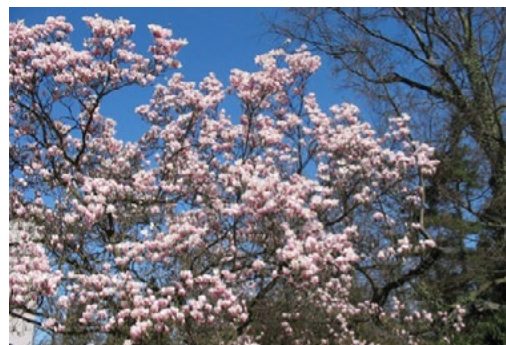
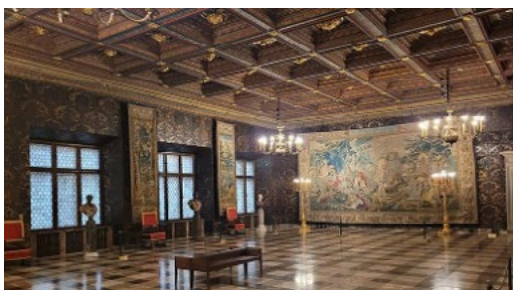

Photo by Anthony DELANOIX on Unsplash

Załącznik nr 2

Karta pracy

Zakreśl kółkiem te ilustracje, które przedstawiają Zamek w Kórniku i jego okolice.

Źródło: WikimediaCommons,
<http://www.bkpan.poznan.pl/zamek-w-korniku/>

Załącznik nr 3
Klucz do szyfru

A	Ą	B	C	Ć	D	E	Ę	F	G	H	I
J	K	L	Ł	M	N	Ń	O	Ó	P	R	S

J	K	L	Ł	M	N	Ń	O	Ó	P	R	S
Ś	T	U	W	X	Y	Z	Ż	Ź	A	Ą	B

Ś	T	U	W	X	Y	Z	Ż	Ź
C	Ć	D	E	Ę	F	G	H	I

Szyfr nr 1

E	W	Ż	C	Ź	F
---	---	---	---	---	---

Załącznik nr 4
Klucz do szyfru

A	Ą	B	C	Ć	D	E	Ę	F	G	H	I
J	K	L	Ł	M	N	Ń	O	Ó	P	R	S

J	K	L	Ł	M	N	Ń	O	Ó	P	R	S
Ś	T	U	W	X	Y	Z	Ż	Ź	A	Ą	B

Ś	T	U	W	X	Y	Z	Ż	Ź
C	Ć	D	E	Ę	F	G	H	I

Szyfr nr 2

Ą	G	F	X
---	---	---	---

Załącznik nr 5
Klucz do szyfru

A	Ą	B	C	Ć	D	E	Ę	F	G	H	I
J	K	L	Ł	M	N	Ń	O	Ó	P	R	S

J	K	L	Ł	M	N	Ń	O	Ó	P	R	S
Ś	T	U	W	X	Y	Z	Ż	Ž	A	Ą	B

Ś	T	U	W	X	Y	Z	Ż	Ž
C	Ć	D	E	Ę	F	G	H	I

Szyfr nr 3

E	J	Ć	F	T	J	Y
---	---	---	---	---	---	---

Załącznik nr 6
Klucz do szyfru

A	Ą	B	C	Ć	D	E	Ę	F	G	H	I
J	K	L	Ł	M	N	Ń	O	Ó	P	R	S

J	K	L	Ł	M	N	Ń	O	Ó	P	R	S
Ś	T	U	W	X	Y	Z	Ż	Ž	A	Ą	B

Ś	T	U	W	X	Y	Z	Ż	Ž
C	Ć	D	E	Ę	F	G	H	I

Szyfr nr 4

A	J	A	S	Ń	I
---	---	---	---	---	---

Załącznik nr 6
Klucz do szyfru

A	Ą	B	C	Ć	D	E	Ę	F	G	H	I
J	K	L	Ł	M	N	Ń	O	Ó	P	R	S

J	K	L	Ł	M	N	Ń	O	Ó	P	R	S
Ś	T	U	W	X	Y	Z	Ż	ź	A	Ą	B

Ś	T	U	W	X	Y	Z	Ż	ź
C	Ć	D	E	Ę	F	G	H	I

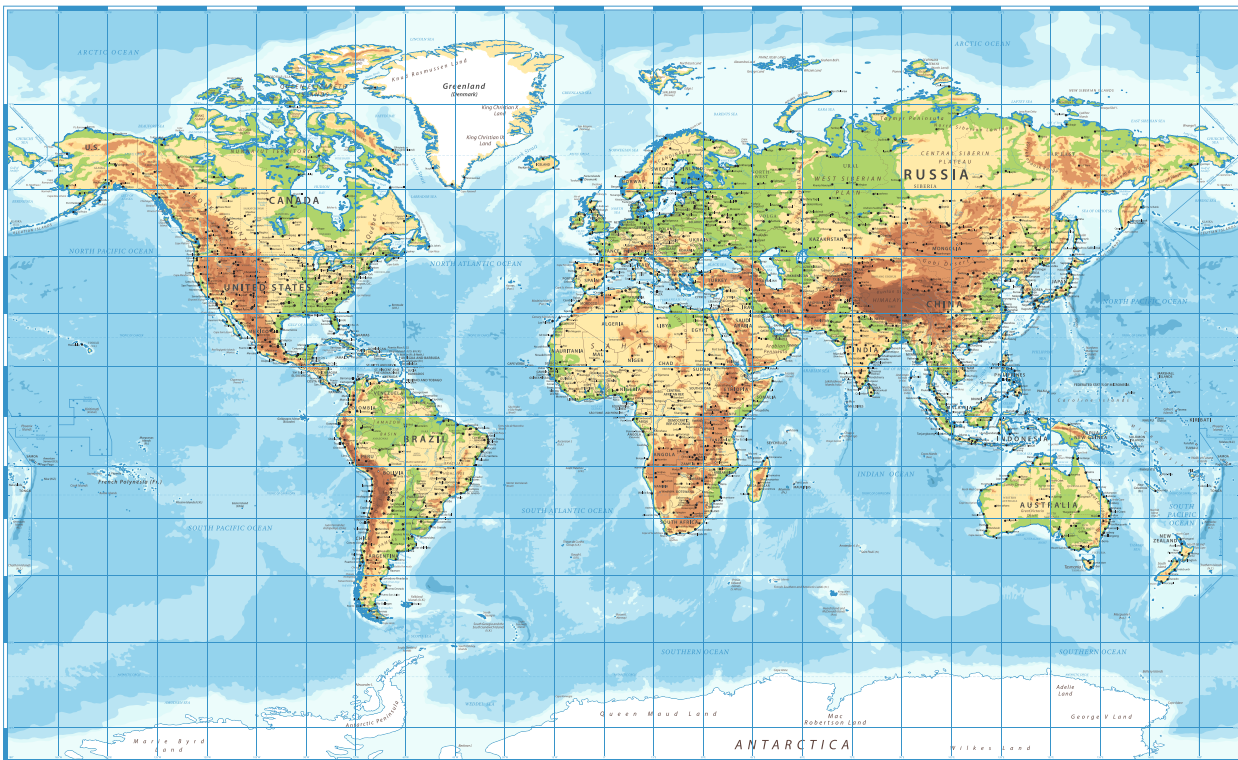
Szyfr nr 5

U	Ń	Ż	Y
---	---	---	---

Załącznik nr 5
Prezentacja PPT (w osobnym pliku)

Załącznik nr 7

Zaznacz na mapie miejsca, do których dotarł hrabia Władysław Zamoyski.

Biblioteka
Raczyńskich

Autorki scenariusza: Marta Sioda

Z Władysławem Zamoyskim po kórnickim zamku

Wycieczka

Scenariusz wycieczki dla uczniów starszych klas szkoły podstawowej

(liczebność grupy do 15 osób)

Czas trwania: 45 min

Cele

- przybliżenie biografii Władysława Zamoyskiego
- zapoznanie z architekturą i wybranymi elementami wyposażenia kórnickiego zamku
- uwypuklenie zasług Władysława Zamoyskiego dla Polski

Metody

- opowiadanie,
- głośne czytanie,
- wcielanie się w role
- pogadanka

Środki

- karty miejsc/pomieszczeń oznaczone numerami porządkowymi (załącznik nr 2)
- kapelusz
- schemat miejsc/pomieszczeń zamkowych (parter, I piętro) oznaczonych numerami porządkowymi (załącznik nr 1)

Formy pracy

grupowa (wycieczka)

Tok zajęć

I. Czynności organizacyjno-porządkowe | 3 min

Przywitanie uczestników.

II. Nawiązanie do nowych treści | 3 min

Prowadzący zapowiada temat zajęć (wycieczki), przedstawia ogólne zasady zwiedzania zamku z Zamoyskim (uczestnicy mogą poruszać się tylko po dywanach; kapelusz jest oznaczeniem Zamoyskiego: gdy Zamoyski przemawia, reszta słucha; zwiedzanie dotyczy tylko wybranych pomieszczeń – zostały one oznaczone na schemacie numerami porządkowymi; zwiedzanie rozpoczyna się przed głównym wejściem do budynku).

III. Nowe treści | 30 min

1. Prowadzący wybiera osobę z grupy, która wcieli się w postać Zamoyskiego: wręcza jej kapelusz.
2. Uczeń w kapeluszu na schemacie miejsc/pomieszczeń wskazuje to z nr 1, następnie prowadzi

grupę do właściwego miejsca/pomieszczenia i odczytuje z karty opowieść Zamoyskiego dotyczącą danej sali/miejsca.

3. Następnie przekazuje kapelusz innemu uczniowi (teraz on staje się Zamoyskim).
4. Uczeń w kapeluszu wskazuje na planie pałacu pomieszczenie nr 2, prowadzi grupę do wskazanego miejsca/pomieszczenia i odczytuje z karty opowieść Zamoyskiego dotyczącą tego pomieszczenia.
5. Po zakończeniu przekazuje kapelusz.
6. Kolejni uczniowie powtarzają procedurę opisaną w punktach 2-4, aż do odczytania karty nr 8 (sala nr 8 znajduje się na I piętrze).

IV. Rekapitulacja pierwotna | 6 min

Uczestnicy zajęć wskazują pomieszczenia w zamku, które najbardziej ich zainteresowały, odpowiedź popierają argumentami.

Nauczyciel inicjuje pogadankę na temat zasług Zamoyskiego (Co było jego największą zasługą? Czy dziś również spotykamy osoby podobne do Zamoyskiego? Czy takie osoby są światu potrzebne?).

V. Zakończenie | 2 min

Posumowanie, podziękowanie za udział.

Bibliografia:

Bosacki Z., Władysław Zamoyski 1853-1924: fundator Kórnicka i Zakopanego, Wyd. II poszerzone i poprawione, Biblioteka Kórnicka PAN, Kórnik 2002.

Chyczewska A., Weyman S., Zamek Kórnicki: muzeum i biblioteka: przewodnik, Wyd. III poprawione i uzupełnione, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1970.

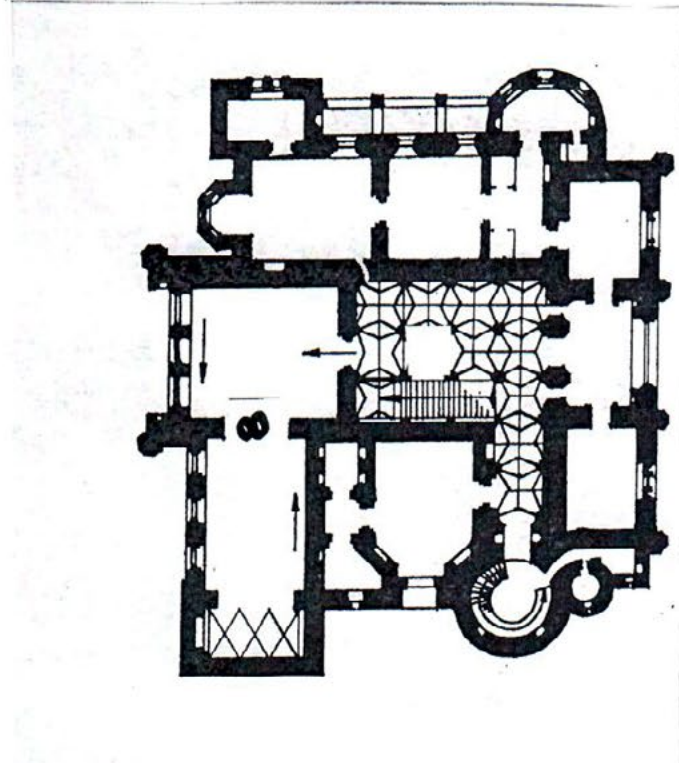
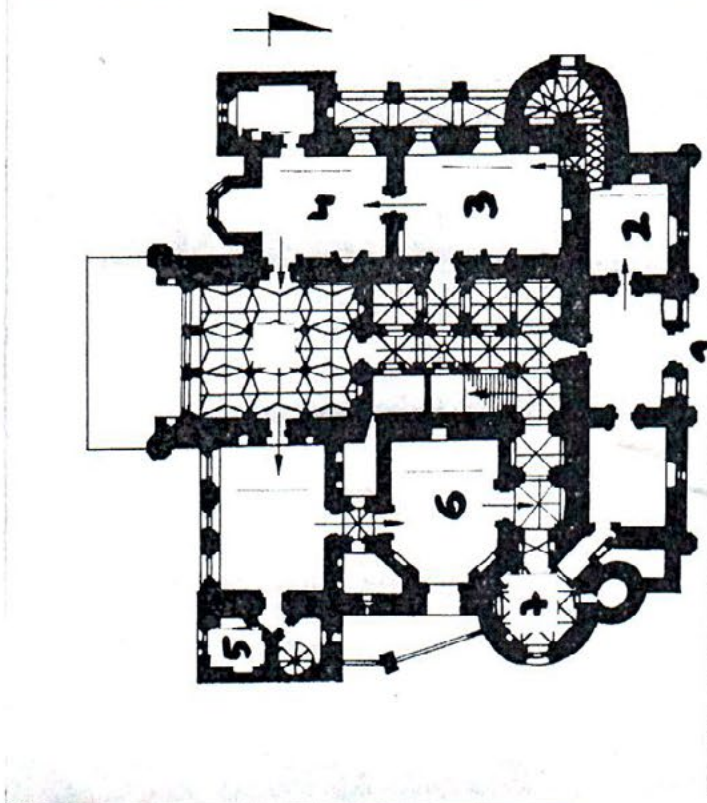
Dolczewska B., Kosman M., Zamek w Kórniku: dzieje i zbiory: przewodnik, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1982.

Kosman M., Opowieści kórnickie, Wydawnictwo Poznańskie, Wrocław 1978.

blogi.platforma.bk.pan.pl/2019/11/28wnetrza-zamku-w-korniku

Załączniki

Załącznik nr 1

Załącznik nr 2

1. Przed wejściem do Zamku

Witajcie, Moi Drodzy, nazywam się Zamoyski, Władysław Zamoyski, dla najbliższych po prostu Władys. Chciałbym pokazać Wam dziś miejsce szczególnie bliskie mojemu sercu – Zamek w Kórniku, mój dom. Dzieje obiektu, przed którym stoimy, sięgają I połowy XV wieku. Jego obecny kształt zawdzięczamy mojemu dziadkowi Tytusowi Działyńskiemu, który przebudował go w XIX stuleciu. Budynek otrzymał wtedy wygląd romantycznej budowli w stylu neogotyku angielskiego. Dzieło dziadka kontynuował mój wuj Jan Działyński. Ten ostatni zmarł młodo w 1880 roku. Nie pozostawił po sobie potomka i zamek odziedziczyłem ja. Fakt ten stanowił dla mnie powód ogromnego wzruszenia, ale także źródło niemałej troski. Majątek obciążony był pewnymi długami... Dodatkowo, sytuacja polityczna i gospodarcza na ziemiach polskich nie należała wówczas do najłatwiejszych.

2. Pokój Zamoyskiego

Zwiedzanie wewnątrz rozpoczniemy od pomieszczenia po prawej stronie od wejścia głównego, czyli od mojego pokoju. Na ścianie zewnętrznej apartamentu wisi moja podobizna. Czy wiecie, że mierzyłem prawie dwa metry? Wcześniej w pokoju mieszkali także Tytus i Jan Działyński. W obecnym kształcie został on urządzony dopiero w latach 50. XX wieku.

Część oryginalnego wyposażenia sali stanowi piękne mahoniowe biurko. Było ono ulubionym miejscem moich drzemek podczas pracy do późna. Pokój umeblowany był wtedy skromnie, pasował tym samym do mojego oszczędnego, pełnego wyrzeczeń trybu życia. Warto zwrócić także uwagę na ozdobną podłogę. Stworzona z korzenia brzozy, mahoniu i orzecha, niczym dywan, przedstawia herby rodzin Działyńskich (Ogończyk) oraz Zamoyskich (Jelita). Nie sposób nie wspomnieć też o przepięknej szafie bretońskiej przywiezionej z Francji przez moją mamę Jadwigę Zamoyską.

To właśnie w kraju nad Sekwaną, konkretnie w Paryżu, przyszedłem na świat w 1853 roku.

3. Pokój Generałowej

O ile pomieszczenie oglądane przed chwilą kojarzy się raczej z mężczyznami, o tyle sala w której znajdujemy się obecnie, była historycznie apartamentem pani domu. Kiedy odziedziczyłem zamek, zamieszkała w nim moja mama Jadwiga, zwana Generałową. Przydomek ten związany był oczywiście z moim tatą Władysławem – oficerem wojsk polskich, belgijskich, tureckich i brytyjskich, którego działania mama aktywnie wspierała.

Największą jej zasługą było jednak utworzenie w Kórniku w 1882 roku Szkoły Domowej Pracy Kobiet. Wśród przedmiotów nauczanych w placówce wymienić należy wychowanie religijne, zajęcia praktyczne (szycie, gotowanie), śpiew, rysunek, a także literaturę, geografiię i historię. Była to pierwsza na ziemiach polskich szkoła o charakterze gospodarczym. Zaangażowanie mamy na polu edukacji starałem się wspomagać na tyle, na ile było to możliwe.

4. Salon

Pomieszczenie, w którym się znajdujemy, należy do najbardziej reprezentacyjnych w Zamku. Zaaranżowane w połowie XIX wieku, do dziś zachowało w większości oryginalne meble, których wykonawcami byli stolarze pochodzący z okolic Poznania i Kórnika. By poznać ich doskonały warsztat, wystarczy spojrzeć na piękny obrotowy stół, którego dekorację stanowi mozaika z sęków 16 gatunków drzew. Jeśli wierzyć przekazom, pochodziły one z kórnickiego parku. Historia kolekcji roślin drzewiastych, którą do dziś podziwiać możemy w otoczeniu rezydencji, sięga czasów mojego dziadka. Ja sam, jako wielki miłośnik lasów, zapoczątkowane przez niego dzieło z radością kontynuowałem i rozwijałem. Ważnym elementem wystroju pokoju są wiszące tutaj portrety. Osoby na nich ukazane, walcząc o naszą ojczyznę i jej wolność, popadały w różnego rodzaju konflikty z zaborczym prawem, dlatego zwykłem nazywać tę salę „pokojem skazańców”.

5. Buduarek

W tym miejscu chciałem przedstawić Wam mojego młodszego o dwa lata brata Witolda. Niech pretekstem do tej opowieści będzie zawieszony nad komodą obraz – akwarela, autorstwa Juliusza Kossaka, na której malarz uwiecznił nas obydwóch. Bardzo kochałem brata, choć jak to w relacjach z rodzeństwem bywa, różniliśmy się od siebie zarówno charakterem, jak i zamiłowaniami. Niestety, nasza wspólna historia nie trwała długo – Witold zmarł na tyfus w wieku lat 19. Gdyby nie to, zapewne zostałby żołnierzem.

6. Pokój Marii Zamoyskiej

Znajdujemy się w pokoju mojej siostry Marii. Mieszkała tu od lat 60. XIX wieku aż do 1937 roku. W międzyczasie bywała też w Paryżu.

Była malarką amatorką. Kilka jej prac zobaczyć możemy na ścianach tego pokoju. Wśród zawieszonych tu portretów rodzinnych znajdziecie podobizny mojego ojca generała, mojej mamy Jadwigi, Marii, a także moją.

Marysia angażowała się w sprawy Polski i Polaków. W czasie I wojny światowej organizowaliśmy wspólnie pomoc dla rodaków przebywających we Francji. Działała także na polu edukacji – m.in. prowadziła warsztat wikliniarski dla chłopców oraz szkołę kilimiarską dla dziewcząt. Ufała ludziom, niestety zanadto, dlatego kiedy mieszkała już sama, bywała ofiarą różnego rodzaju złodziejasków, którzy – wykorzystując jej brak czujności – kradli cenne przedmioty z przestrzeni zamkowych.

7. Zakątek myśliwski

W zakątku myśliwskim, bo tak nazywa się to pomieszczenie, zatrzymamy się na dłuższą chwilę. Znajdziemy tu liczne trofea myśliwskie, na przykład poroża jeleni, łosi, danieli. Warto wyjaśnić, iż w moich czasach polowania były popularną formą „rozrywki”. Sam także, szukając oderwania od spraw wielkiej wagi, wybierałem się czasami do lasu.

W sali wyeksponowano ponadto część dużej kolekcji zbiorów etnograficznych i przyrodniczych, które zebrałem podczas mojej wyprawy do Australii, Stanów Zjednoczonych, Nowej Zelandii. Odwiedziłem również Tahiti i Hawaje. Był to czas niezwykle, wzbogacający, czas wytchnienia, tak bardzo mi wówczas potrzebny. Gdy po raz kolejny nie udało mi się dostać na wymarzoną uczelnię (École Polytechnique), rozważałem wstąpienie do zakonu kapucynów. Mama przekonała mnie jednak, że bardziej przydam się ojczyźnie, wybierając inny sposób na życie. Dwuletni pobyt poza Europą okazał się doskonałym lekarstwem dla mojej skolatannej głowy i serca. Było to bardzo ważne, zwłaszcza że po powrocie czekało na mnie naprawdę duże wyzwanie, mianowicie uporządkowanie spraw związanych z zamkiem, którego stałem się spadkobiercą – to właśnie podczas podróży dowiedziałem się o śmierci wuja Jana Działyńskiego.

Wśród znajdujących się tu przedmiotów uwagę zwracają wyeksponowane w gablotach okazy przyrodnicze, takie jak muszle, minerały czy strusie jaja, a także różnego rodzaju siekierki, sztylety, pałki, maczugi, a nawet pochodzące z Australii bumerangi. Nie brakuje tu także naszyjników i bransolet.

8. Sala mauretańska

Pomieszczenie swoim wystrojem przywodzi na myśl wspaniałą architekturę arabskich pałaców w Grenadzie. Z pewnością zwróciliście uwagę na mauretański portyk z żeliwnymi kolumnami (w architekturze pojęcie to oznacza przednią część budynku z rzędem filarów przed wejściem głównym).

Na galerii zobaczyć możemy część najstarszych zbiorów Biblioteki Kórnickiej, której siedziba znajduje się w zamku. Jej założycielem był mój dziadek Tytus, który w 1826 roku odziedziczył kórnicką posiadłość i datę tę uznaje się za początek funkcjonowania biblioteki. Często zarzucano mi, że traktowałem zbiory biblioteczne inaczej niż moi poprzednicy, że były dla mnie jedynie kłopotliwym obowiązkiem. To nie do końca prawda. Starłem się utrzymać ciągłość kolekcji, ale długi mojej rodziny nie pozwalały na rozmach, jaki wcześniej był udziałem mojego dziadka i wuja.

Sporym wydatkiem było dla mnie zakupienie w 1889 roku dóbr zakopiańskich. Czułem jednak, że taka była moja powinność – nie mogłem pozwolić na to, aby przeszły one w obce ręce. Fakt ten, jak i późniejsze zwycięstwo w procesie o Morskie Oko były dla mnie sprawą największej wagi.

Nasza przechadzka po zamku powoli dobiega końca. Tak jak ziemski los każdego z nas osiąga kiedyś swój kres. Ważne jest to, co po nas zostaje. Moim pragnieniem było, aby majątek kórnicki i zakopiański stały się własnością narodu polskiego. W 1925 r. na mocy darowizny mojej mamy, mojej siostry oraz mojej własnej powołano do życia fundację o nazwie Zakłady Kórnickie. Do głównych jej zadań należało m.in.: wspieranie rozwoju Szkoły Domowej Pracy Kobiet, utrzymanie biblioteki i muzeum, a także założenie zakładu nauki o drzewach w Kórniku.

Bardzo serdecznie dziękuję Wam za uwagę. Odwiedzajcie Zamek w Kórniku jak najczęściej i czujcie się tutaj jak u siebie.

Biblioteka
Raczyńskich

Autorka scenariusza: Karolina Dąbrowska-Wiśniewska

„Dziwny hrabia”

Tropem filantropii Władysława Zamoyskiego

Scenariusz zajęć dla uczniów starszych klas szkoły podstawowej

Czas: 90 min

Cele

- przybliżenie postaci oraz działalności Władysława Zamoyskiego
- przybliżenie pojęcia filantropii i jej różnych form
- kształtowanie postawy odpowiedzialności społecznej oraz wskazanie dróg jej realizacji w sposób dostosowany do możliwości dzieci

Metody

- opowiadanie
- dyskusja
- praca z tekstem źródłowym
- burza mózgów
- praca plastyczna

Środki

- obrazki z wydrukami fotografii Morskiego Oka i Zamku w Kórniku na awersie i fotografii Władysława Zamoyskiego na rewersie (załącznik nr 2)
- fragment artykułu z „Kurierza Poznańskiego” (załącznik nr 1)
- papier, flamastry
- tablica

Formy pracy

- indywidualna
- zbiorowa

Tok zajęć

I. Czynności organizacyjno-porządkowe | 2 min

Przywitanie uczestników.

II. Nawiązanie do nowych treści | 5 min

Prowadzący przypina na tablicy fotografie Zamku w Kórniku oraz Morskiego Oka i pyta uczestników, czy rozpoznają te miejsca, czy je kiedyś odwiedzili i czy wiedzą, co je ze sobą łączy. Po odgadnięciu lub podaniu uczestnikom nazw miejsc prowadzący ujawnia, jaki jest między nimi związek – odwraca obrazki, ukazując znajdujący się na ich rewersie wizerunek Władysława Zamoyskiego. Wyjaśnia, że sto lat temu hrabia Zamoyski był właścicielem Tatr oraz Kórnika i że przekazał on je w darze narodowi polskiemu – czyli nam wszystkim.

III. Nowe treści | 60 min

1. Przedstawienie życia i działalności Władysława Zamoyskiego.
 - a) Prowadzący pokrótce przedstawia ważne z punktu widzenia tematu zajęć epizody z biografii Władysława Zamoyskiego: odziedziczenie dóbr kórnickich, rugi pruskie i zakupienie Tatr oraz powrót do Kórnik i pracę nad projektem fundacji (5 min).
 - b) Jakim człowiekiem był Władysław Zamoyski? Na podstawie fragmentu artykułu z „Kuriera Poznańskiego” uczestnicy wspólnie zastanawiają się nad odpowiedziami na pytania: Jak wyobrażamy sobie kogoś, kto jest hrabią, magnatem i dlaczego Zamoyskiego okrzyknięto „dziwnym hrabią”? Jakie cechy charakteru posiadał? Czym się zajmował? (15 min)
 - c) Na podstawie prezentowanego cytatu i opracowań o Zamoyskim (zob. bibliografia) prowadzący rozwija wątek działalności Zamoyskiego na rzecz społeczeństwa i narodu. Uwypukla kwestie związane ze Szkołą Domowej Pracy Kobiet, ochroną Tatr przed wylesieniem, utrzymaniem Morskiego Oka w granicach ziem polskich, inwestowaniem w rozwój Zakopanego oraz planach stworzenia ośrodków badawczych (Instytut Dendrologiczny i Biblioteka Kórnicka) w posiadłości kórnickiej. Podkreśla rolę tradycji rodzinnej oraz trudnej sytuacji narodu polskiego pod zaborem w motywowaniu Zamoyskiego do pracy społecznej (10 min).
2. Wprowadzenie pojęcia filantropia i badanie jego zakresu znaczeniowego.
 - a) Prowadzący pyta uczestników, jak rozumieją pojęcie filantropii. Czy znają jakichś współczesnych filantropów i czy koniecznie trzeba mieć dużo pieniędzy, żeby pomagać innym? Nawiązuje do greckiego źródłosłowa oznaczającego po prostu „miłość do człowieka”, a w szerszym znaczeniu czynienie dobra, postawę empatii i życzliwości (10 min).
 - b) Prowadzący inicjuje burzę mózgow, podczas której na podstawie przytoczonego artykułu oraz przykładów znanych z mediów uczestnicy zastanawiają się, KTO (osoby prywatne, organizacje) może oferować pomoc KOMU (np. osoby ubogie, chore, wykluczone, instytucje edukacyjne i kulturalne, środowisko przyrodnicze) i W JAKI SPOSÓB (np. przekazując pieniądze, organizując zbiórki, zakładając placówki oświatowe i kulturalne, ofiarowując swój czas, uwagę lub konkretne umiejętności potrzebującym). Część odpowiedzi może pasować do więcej niż jednej kategorii. Podane przykłady można zapisywać na tablicy i łączyć strzałkami, aż powstanie łańcuch lub sieć wzajemnie świadczonej pomocy i wsparcia (np. osoba z niepełnosprawnością, która otrzymała sprzęt medyczny od fundacji, może organizować zbiórki na rzecz bezdomnych zwierząt) (15 min).
 - c) Prowadzący na podstawie działalności Zamoyskiego wykazuje związek między filantropią a odpowiedzialnością i solidarnością społeczną – działaniem na rzecz rozwoju jednostek i społeczeństw dla budowania lepszej przyszłości (5 min).

IV. Rekapitulacja pierwotna | 20 min

Uczestnicy mają za zadanie przedstawić w formie graficznej na papierze, za pomocą prostych symboli, jaką „grupę potrzebujących” chcieliby wesprzeć i co mogą zaoferować od siebie, żeby to zrobić. Po wykonaniu zadania chętne osoby dzielą się swoimi pomysłami i opowiadają, dlaczego uważają za ważne, żeby wspierać właśnie tę grupę.

V. Zakończenie | 3 min

Podsumowanie zajęć i pożegnanie uczestników.

Bibliografia

- Bosacki Zenon, *Władysław Zamoyski. Fundator Kórnika i Zakopanego*, Poznań 1986.
- Gawrońska Helena, *Władysław Zamoyski. Zakopane – Morskie Oko*, Kórnik-Zakopane 2003.
- Pysiak Tomasz, *Solidarność społeczna – wyzwanie dla polityki społecznej*, <https://istotnie.pl/solidarnosc-spoeczna-wyzwanie-dla-polityki-spoecznej> [dostęp: 27.02.2024].
- Rataj Krzysztof, *Mąż o niezachwianej woli. Władysław Zamoyski 1853–1924 (cz. 1)*, <https://histmag.org/Maz-o-niezachwianej-woli.-Wladyslaw-Zamoyski-1853-1924-cz.-1-8723> [dostęp: 27.02.2024].
- Rataj Krzysztof, *Mąż o niezachwianej woli. Władysław Zamoyski 1853–1924 (cz. 2)*, <https://histmag.org/Maz-o-niezachwianej-woli.-Wladyslaw-Zamoyski-1853-1924-cz.-2-8738> [dostęp: 27.02.2024].
- Władysław Zamoyski*, „Kurier Poznański” 1901, nr 176 (18.04.1901), wyd. wieczorne, s. [1].

Załączniki

Załącznik nr 1

Skrócona wersja artykułu o Władysławie Zamoyskim do pracy z tekstem źródłowym: *Władysław Zamoyski*, „Kurier Poznański” 1901, nr 176 (18.04.1901), wyd. wieczorne, s. [1]. Ortografia, interpunkcja i fleksja uwspółcześniona przez autorkę scenariusza zajęć.

Można [...] bez cienia przesady powiedzieć, że Zakopane byłoby dziś zaledwie w połowie swojego rozwoju, gdyby nie najbardziej wyjątkowy z wyjątkowych magnatów polskich, Władysław Zamoyski. Sezonowa publiczność zakopiańska wie o nim tylko tyle, że jest to okropnie ekscentryczny hrabia, który może mieć swój osobny pociąg, a jedzie trzecią klasą i staje w bardzo tanich hotelach, lecz nie każdy [...] wie, że ten ekscentryczny hrabia, oszczędzający na kolejach i pokojach hotelowych, rzucił po prostu podwaliny pod cały teraźniejszy, olbrzymi pęd rozwoju zakopiańszczyzny, że w tym precudnym zakątku ziemi naszej kocha się jak prawdziwy romantyk i że nie tylko potrafił pogodzić tabliczkę mnożenia z romantyzmem, ale w danym wypadku uczynił tę spółkę czymś przyczynowo ze sobą skojarzonym. Przed laty dziesięciu wisiał nad Zakopanem miecz Damoklesa.

„Perła Tatr”, nabierająca coraz piękniejszego blasku, zwracająca na siebie już wówczas oczy całej Polski, była wystawiona na licytację publiczną. [...] Wówczas to, kiedy przyszłość Zakopanego wisiała na włosku, a nasi szlachetnie urodzeni zachowali się mniej więcej tak jak policjant lwowski, którego „nigdy nie ma w pobliżu”, zjawił się „ekscentryczny hrabia” Zamoyski i uratował sytuację.

Los Zakopanego w tym dniu rozstrzygnął się. [...]

Kolej z Chabówki do Zakopanego, która tę pierwszą polską stację klimatyczną pchnęła na nowe tory, jest jego dziełem. Trzeba było żelaznej wytrwałości i dużo pracy, ażeby to dzieło to doprowadzić do skutku. Od lat kilku posiada Zakopane wspaniale prosperującą spółkę handlową, która utrzymuje sztab ludzi i jako dyrektora [ma] zacnego żołnierza z powstania roku 1863 i sybiraka p. Ciechomskiego. Stworzył ją Zamoyski z drem Chramcem.

W Kuźnicach, w siedzibie Zamoyskich, o parę kilometrów od Zakopanego, szumią maszyny papierni i tartaku zatrudniających z górą czterystu ludzi [...]. Wszystko to daje zyski. To prawda! Ale dlaczego inni nie uprawiają takiego samego zdrowego egoizmu? To właśnie cała fatalność nasza, że nie możemy zrozumieć raz, że tylko ten egoizm gospodarczy może nas wyprowadzić z nędzy.

W Galicji jest się albo utracjuszem, albo filantropem – na twórczość ekonomiczną nie ma miejsca.

Dlatego taki Zamoyski jest białym krukiem wśród arystokracji. P. Potocki poluje na lwy w Afryce, p. Siemieński hoduje konie wyścigowe, a Lanckoroński grzebie w starożytnościach Pamfilii, a on – [...] organizuje spółki, prowadzi fabryki, daje chleb setkom ludzi. Stwarza dobrobyt, buduje koleje, chroni lasy od zniszczenia!

Idźmy do Kuźnic.

Ten romantyczny dwór, siedzący już na grzbietach tatrzańskich, nazywają najwyżej położonym dworem w Polsce, bo wychyla się na 1000 metrów nad poziom morza. Ale ten dwór jest położony wysoko przede wszystkim w moralnym znaczeniu. Dziwna rodzina magnacka prowadzi tu szkołę gospodarską dla kobiet, dopłacając do niej tysiące rocznie. [...] To już nawet nie „zdrowy egoizm gospodarczy”. To idea wychowawcza, połączona z ofiarami. Szkoła w Kuźniach jest tradycyjną sukcesją rodziny.

Pani jenerałowa, z domu Działyńska, założyła ją niegdyś w Kórniku w Poznańskim. [...] sto pięćdziesiąt panien, często z pierwszych polskich rodzin, uczy się tu gospodarstwa i poszanowania pracy, a w tej liczbie około ośmdziesiąt biednych ma pomieszczenie bezpłatne. O metodzie wychowawczej krążą legendy. [...] Toteż stąd wychodzą dzielne kobiety, jednostki silne i zrównoważone. „Puchów marnych” nie ma. Szkoła rozwija się świetnie. Metoda okazuje się wzorową. Prócz sztuki gospodarstwa, którą każda panienka przechodzi praktycznie, stały lekarz zakładowy, dr Gaik z Zakopanego, daje wykłady higieny. Wszystko jest przewidziane. [...] Taki jest ów „pan na Zakopanem”.

Dziwny doprawdy. [...] I nie wyjeżdża czasem na Riwierę? Nie, siedzi w Kuźnicach. I nie ma koni wyścigowych? Nie ma. Więc może bryluje w którymś z klubów wiedeńskich? Nie. Jest tylko członkiem „Sokoła” w Zakopanem. I naprawdę jeździ trzecią klasą? Naprawdę. I fabrykuje papier, deski, zajmuje się handlem?...

Dziwny hrabia! Dziwny hrabia!

Załącznik nr 2

Przykładowe zdjęcia do wykorzystania przy wprowadzeniu w temat zajęć.

Źródło: wikipedia.org

1A

2A

1B

2B

Autorka scenariusza: Żaneta Dolatowska
Opracowanie metodyczne: Katarzyna Teclaw

Jak hrabia z Kórnika stał się „zbawcą Tatr”?

Zasługi Władysława Zamoyskiego dla ochrony przyrody

Scenariusz zajęć przeznaczonych dla starszej młodzieży lub dorosłych

Czas: 90 min

Cele:

- popularyzowanie wiedzy o działalności Władysława Zamoyskiego i jego wkładzie w ochronę przyrody i rozwój nauk przyrodniczych na ziemiach polskich,
- poznanie lokalnych gatunków drzew i zwrócenie uwagi na ich rolę w środowisku oraz znaczenie dla człowieka.

Metody:

- wykład z elementami pokazu,
- dyskusja,
- zadanie praktyczne,
- praca z książką.

Środki:

- prezentacja PPT (załącznik nr 2),
- liście i owoce (nasiona, orzeszki), szyszki drzew zebranych w okolicznych parkach,
- książkowe przewodniki do rozpoznawania gatunków drzew.

Formy pracy:

- indywidualna,
- grupowa.

Tok zajęć

I. Czynności organizacyjno-porządkowe | 3 min

Przywitanie uczestników i poproszenie o zajęcie miejsc wokół jednego dużego stołu. Na środku stołu są rozłożone liście i owoce lokalnych gatunków drzew.

II. Nawiązanie do nowych treści | 4 min

Przedstawienie tematu zajęć.

III. Nowe treści | 55 min

- 1 Prowadzący przedstawia historię objęcia w posiadanie przez Władysława Zamoyskiego Kórniką i nabycia dóbr zakopiańskich. Opisuje jego wkład w ochronę tatrzańskich lasów, wygraną batalię o Morskie Oko, a także plany utworzenia ośrodka badawczego nauk leśnych na bazie kórnickiego arboretum oraz lasów tatrzańskich i wielkopolskich.

2. Prowadzący przedstawia prezentację (załącznik nr 2) dotyczącą współcześnie zapomnianych, a dawniej szeroko rozpowszechnionych leczniczych, spożywczych i gospodarczych zastosowań różnych gatunków drzew.
3. Uczestnicy dzielą się na grupy i biorą udział w zabawie polegającej na rozpoznaniu jak największej liczby liści i owoców lokalnych gatunków drzew. Prowadzący rozdaje każdej grupie karteczki z nazwami drzew, a uczestnicy dopasowują do nich zebrane na stole liście i owoce. W razie trudności mogą korzystać z książkowych leksykonów.

IV. Rekapitulacja pierwotna | 25 min

Prowadzący inicjuje dyskusję z wykorzystaniem pytań pomocniczych:

1. Jakie znają państwo inne dawne, a jakie współczesne zastosowania lecznicze, spożywcze lub przemysłowe drzew? Czy któreś z zapomnianych zastosowań warto byłoby wskrzesić? Jaką jeszcze rolę odgrywają w naszym życiu drzewa?
2. Jak wypadła działalność Władysława Zamoyskiego na tle współczesnych standardów ochrony przyrody? W jaki sposób udało mu się godzić gospodarkę leśną z ochroną lasów?
3. Czy znają państwo inne (dawne lub współczesne) przykłady ochrony przyrody w ramach prywatnej własności? Jakie szanse lub jakie zagrożenia to stwarza?
4. Jak się przedstawia współcześnie sytuacja drzew w przestrzeni miejskiej? Czym jest spowodowana? Jakie zmiany zaszły w podejściu do planowania przestrzeni miejskiej w ciągu ostatnich dekad?

V. Zakończenie | 3 min

Podsumowanie zajęć.

Bibliografia

Bątkiewicz Edyta, *Zakopiańskie lasy Władysława Zamoyskiego*, „Studia i Materiały Ośrodka Kultury Leśnej 2014.

Bosacki Zenon, *Władysław Zamoyski. Fundator Kórnika i Zakopanego*, Poznań 1986.

Chałupka Władysław, *Władysława Zamoyskiego umiłowanie lasu*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 2005, z. 27.

Gawrońska Helena, *Władysław Zamoyski. Zakopane – Morskie Oko*, Kórnik-Zakopane 2003.

Kossak Simona, *O ziołach i zwierzętach*, Warszawa 2017.

Kroh Antoni, *Tatry i Podhale*, Wrocław 2002.

Krupa Maciej, *Kroniki zakopiańskie*, Wołowiec 2015.

Załączniki

Załącznik nr 1

Skrypt – materiał pomocniczy dla prowadzących zajęcia

W licznych relacjach przekazanych przez osoby osobiście znające Władysława Zamoyskiego pojawiają się wzmianki o wielkiej miłości hrabiego do drzew i lasów. Ta namiętność objawiała się nie tyle romantycznym zachwytem nad malowniczością krajobrazu, co dużym zainteresowaniem naukami biologicznymi i leśnictwem.

Odpowiedzialnością za zarażenie Władysława Zamoyskiego tą dendrologiczną pasją należałoby prawdopodobnie „obarczyć” jego dziadka Tytusa Działyńskiego i wuja Jana Działyńskiego. Odziedziczywszy w 1826 roku zamek w Kórniku, Tytus Działyński przekształcił założony przez Teofilę z Działyńskich Szkołę Potulicką na tyłach zamku ogród francuski w arboretum, w którym zgromadził egzotyczne gatunki drzew. Hodowlą drzew zajął się również jego syn, Jan Kanty Działyński, który rozwinął to najstarsze na ziemiach polskich arboretum w jedno z największych w Europie. W tej działalności właścicielom Kórniku przyświecał cel praktyczny: arboretum miało być swego rodzaju stacją doświadczalną dla szkoły rolniczej i leśnej, którą zamierzali utworzyć. Jan Działyński zainwestował już w szkolenie przyszłej kadry nauczycielskiej na zagranicznych uczelniach, ale po powstaniu styczniowym był zmuszony wyemigrować i nie doprowadził zamierzeń do końca. Władysław Zamoyski, syn siostry Jana Działyńskiego, jako dziecko spędzał wakacje w Kórniku i był bardzo zżyty z wujem. Kiedy Jan Kanty zmarł w 1880 roku nieoczekiwanie, pomijawszy innych krewnych, uczynił Władysława swoim spadkobiercą.

W 1881 roku Władysław wraz matką Jadwigą z Działyńskich Zamoyską i siostrą Marią przybył do Kórniku, ale już w 1885 roku musiał go opuścić z powodu ustawy o tzw. rugach pruskich, która nakazywała wysiedlenie z terenu cesarstwa Polaków, którzy nie mieli pruskiego obywatelstwa.

Zamoyscy przez kilka lat po opuszczeniu Kórniku szukali nowej siedziby nie tylko dla siebie, ale i dla Szkoły Domowej Pracy Kobiet prowadzonej przez Jadwigę i Marię. W naturalny sposób przyciągała ich Galicja – tam, po pierwsze, mieli krewnych, a po drugie, polityka zaborcy wobec Polaków była bardziej liberalna niż w zaborze pruskim. Władysław zaangażował się w tym czasie w rozprowadzanie akcji wielkopolskiego Banku Ziemińskiego, gdyż zawsze wspierał inicjatywy mające na celu ochronę szeroko rozumianych polskich interesów w sytuacji niewoli narodu. Niebawem nadarzyła się okazja do udzielenia poparcia innej sprawie o dużym znaczeniu dla Polaków wszystkich trzech zaborów. W 1889 roku wystawiono na licytację tzw. dobra zakopiańskie, czyli dużą część Tatr polskich wraz z terenem Zakopanego. Ich dotychczasowy właściciel, przedsiębiorca Magnus Peltz, zbankrutował, a głównymi zawodnikami w wyścigu o przejęcie licytowanej ziemi byli pruski książę Christian Hohenlohe i żydowski kupiec Jakub Goldfinger. Nadarzyła się okazja, ażeby Tatry przeszły w polskie ręce, co miałoby ogromne znaczenie dla morale narodu wyzutego z własnej państwowości, jeśli tylko znalazł się polski nabywca gotów stanąć do licytacji.

Żeby zrozumieć, jak wielkie znaczenie miała ta sprawa dla współczesnych, należy zapoznać się bliżej ze złożoną sytuacją polityczną i społeczną w tym zakątku Polski. W roku kiedy licytowano dobra zakopiańskie, zmarł Tytus Chałubiński, uważany powszechnie za osobę, która odkryła i rozślawiła Tatry jako uzdrowisko (status uzdrowiska, czyli stacji klimatycznej uzyskały w 1886 roku) oraz cel wycieczek turystycznych. Do Zakopanego przyjeżdżano nie tylko po to, by móc pooddychać górskim powietrzem, ale też atmosferą polskości. Ponieważ polska kultura w zaborach rosyjskim i pruskim była represjonowana w znacznie większym stopniu niż w Galicji, Zakopane stało się nieoficjalną „stolicą Polski”, gdzie spotykali się artyści, literaci, działacze społeczni i inni przedstawiciele warstw inteligenckich, którzy mogli w warunkach względnej swobody nawiązywać ze sobą kontakty, wymieniać się ideami i kultywować narodową tożsamość.

Same Tatry jednak były w owym czasie terenem ogromnie zaniedbanym. Poprzedni właściciel Magnus Peltz prowadził w okolicach Kuźnic tartak i papiernię, na potrzeby których trzeba było dostarczać ogromnych ilości drewna pozyskiwanego bez umiaru z okolicznych lasów. Rabunkowa gospodarka zasobami doprowadziła do szybkiej degradacji drzewostanu. Nieumiejętne wycinki, które powodowały wyrwy w ścianie lasu, przyczyniały się do zwiększonych wiatrołomów. Duża ilość martwych drzew z kolei stwarzała dogodne warunki dla rozwoju plagi kornika. Pozbawione drzew, nagie górskie stoki stwarzały ryzyko powodzi (duża powódź z 1884 roku była prawdopodobnie efektem znacznego wylesienia Tatr), a także gwałtownej erozji Tatr i powolnego zasypania piargiem doliny Zakopanego.

Do ochrony tej części Polski nawoływano już od jakiegoś czasu. W 1868 roku dzięki staraniom Maksymiliana Nowickiego i Eugeniusza Janoty uchwalono w Galicji ochronę gatunkową kozic i świstaków. Rozszerzenie zakresu ochrony na cały obszar Tatr postulował leśnik Gustaw Lettner w broszurze *Projekt uratowania lasów tatrzańskich, a szczególnie zakopiańskich, od grożącego im zniszczenia* z 1884, zaś w 1888 roku ksiądz Bogusław Królikowski nawoływał do utworzenia na tym terenie parku narodowego (co było dość śmiałą ideą, zważywszy na fakt, że pierwszy park narodowy – Yellowstone – powstał w 1872 i do 1888 roku założono ich dopiero trzy na całym świecie).

Niestety przyszłość Tatr zależała przede wszystkim od tego, kto nabędzie je drogą licytacji. Tymczasem nie było tajemnicą, że Hohenlohe i Goldfinger mają co do nich zupełnie inne plany niż działacze na rzecz ochrony przyrody. Hohenlohe zamierzał zamknąć stację klimatyczną w Zakopanem i ograniczyć we wsi ruch przyjezdnych, natomiast Goldfinger planował dalszą rabunkową wycinkę drzew, żeby wyzyskać do cna to, co zostało z tatrzańskich lasów. Do akcji ratunkowej włączyło się założone w 1873 roku Towarzystwo Tatrzańskie, które powołało do życia osobną organizację – Towarzystwo Ochrony Tatr Polskich celem zebrania funduszy na wykup dóbr drogą zbiórki publicznej. Niestety jeszcze przed licytacją stało się jasne, że nie udało się zebrać odpowiedniej kwoty.

Władysław Zamoyski z kolei prowadził własną kampanię. Przede wszystkim z pomocą swego pełnomocnika, Józefa Rettingera, doprowadził do unieważnienia z powodów formalnych pierwszej licytacji z 1888 roku, którą wygrał Goldfinger. Zyskał dzięki temu więcej czasu na podróżowanie po całej Galicji i namawianie do zakupu Tatr każdego, kto mógłby mieć na to dość pieniędzy. Nikogo takiego nie udało się jednak pozyskać. Sam Zamoyski z kolei tych pieniędzy nie miał. Walczył do samego końca, ale bezskutecznie. Dopiero w przeddzień przed licytacją zdobył się na krok ostateczny – postanowił obciążyć hipoteką dóbr kórnickich.

9 maja na licytacji w Nowym Targu Zamoyski czekał z włączeniem się do licytacji aż do przekroczenia kwoty 420 000 złotych reńskich. Poinstruował także Rettingera, żeby podbijał za każdym razem tylko o jednego centa. W ten sposób wygrał z Goldfingerem, kończąc licytację na kwocie 460 002 złotych reńskich i 3 centów, a w najbliższym czasie słynne stało się powiedzenie, że „Zamoyski kupił Zakopane za centa”. Nabywcę natychmiast obwołano „zbawcą Tatr”, gratulowała mu cała Polska, z Henrykiem Sienkiewiczem na czele, który w warszawskim „Słowie” opublikował relację z licytacji (pod pseudonimem K. Dobrzyński). Była to wzniosła chwila w życiu narodu, ale na pewno nie dobry interes dla Zamoyskiego. Jak pisała matka Władysława do siostry: „Dobrze, że się uratowało ten polski klejnot; myślę, że z czasem odpłaci się Zakopane za to, co się uczyniło dla uratowania go, ale obecnie jest ono tylko wspnianym kamieniem u szyi i trzeba będzie tego i zwawo pod wodę płynąć, ażeby z Zakopanem nie zatonać. Nadzieja w Bogu, że pozwoli wybrnąć przyzwoicie” (cyt. za: Chałupka, s. 83). Dobra zakopiańskie obciążały hipotekę Kórnicka jeszcze w latach 20. XX wieku, a Zamoyscy osiedlili się z Kuźnicach i na prawie trzydzieści lat związali swoje losy z Zakopanem.

Zamoyski oczywiście liczył się z tym, że dobra zakopiańskie nie przyniosą dochodu przez szereg lat. Nie był jednak wyłącznie idealistą, ale człowiekiem bardzo przedsiębiorczym, zaangażowanym w szereg inicjatyw

i interesów. Podobnie jak jego poprzednik Peltz zajął się wytwarzaniem desek i papieru w Kuźnicach, ale jego gospodarowanie nie miało nic wspólnego z tamtą rabunkową eksploatacją zasobów leśnych. Dość nadmienić, że przez pierwsze dwa lata kupował drewno na potrzeby własnej papierni i tartaku. Jedynym drewnem pozyskanym z jego własnych lasów było początkowo to z wiatrołomów. Priorytetem dla niego było odtworzenie drzewostanu i zajął się tym w sposób niezwykle odpowiedzialny, w czym wspierał go radą profesor nauk leśnych Stanisław Sokołowski. O wysokiej jakości sadzonek użytych przez Zamoyskiego do zalesiania, wyhodowanych w jego własnej szkółce, świadczy złoty medal, jaki otrzymały na Powszechnej Wystawie Krajowej we Lwowie w 1894 roku. Przez wiele lat walczył także z plagą kornika, stosując tzw. drzewa pułapkowe, oraz powołał straż leśną do walki z kłusownictwem. Kolejną wprowadzoną przez niego metodą ochrony lasów było ograniczenie wypasu owiec na halach, które – dotychczas zbyt intensywne – również przyczyniało się do cofania linii drzew na reglach. Należy dodać, że Zamoyski zawsze, kiedy miał okazję, dokupywał do swoich dóbr nowe działki, by jak największą część Tatr zachować w rękach polskich oraz rozszerzyć zasięg chronionego terenu. Działalność swoją uważał przede wszystkim jako pracę na rzecz narodu, dlatego też udostępnił góry i lasy dla swobodnego ruchu turystycznego.

Kolejnym dużym zwycięstwem Zamoyskiego było utrzymanie Morskiego Oka w granicach ziem polskich (wtedy – Galicji). Konflikt między Galicją a Węgrami o przebieg granicy w rejonie Morskiego Oka miał długą genezę. Wynikał z tego, że przez szereg stuleci królowie polscy nie widzieli potrzeby dokładnego ustalania granicy na tak nieprzystępnym terenie, a na skutek powstałej niejasnej sytuacji prawnej kolejnym właścicielom tej części Tatr łatwo było manipulować faktami i wyznaczać jej rzekomy przebieg zgodnie z własnymi interesami. W 1879 roku dobra węgierskiego rodu Palocsayów zakupił książę Hohenlohe, według którego granica między państwami przebiegała środkiem Morskiego Oka wzdłuż Rybiego Potoku. Strona polska upierała się przy pozostawieniu całego Morskiego Oka wraz z Czarnym Stawem w ramach terytorium Galicji. Po ponad dziesięcioletniej batalii sądowej zakończonej procesem przed Międzynarodowym Sądem Rozjemczym w Grazu sporne tereny przyznano prawie w całości Galicji. Dużą w tym była zasługa osobistego zaangażowania Władysława Zamoyskiego, a wygrana w procesie o „najpiękniejszy zakątek Polski” wywołała w narodzie podobną euforię, co wylicytowanie Tatr przez Zamoyskiego. Ustalona wtedy granica obowiązuje do dziś.

I wojnę światową Zamoyscy spędzili we Francji, a po powrocie w 1920 roku osiedli ponownie w majątku kórnickim. Tutaj również Zamoyski był właścicielem znacznych terenów leśnych. Składały się na nie tzw. lasy kórnickie i lasy trzebawskie. Władysławowi zależało na tym, by opiekowała się nimi fachowo wyszkolona kadra, dlatego od 1908 roku organizowano coroczne kursy dla borowych. W jednym z nich wziął udział sam hrabia (prawdopodobnie podczas jednego z kilkukrotnych nielegalnych przyjazdów do zaboru pruskiego).

Największym marzeniem jednak nadal pozostawało utworzenie ośrodka nauk leśnych z arboretum Działyńskich jako stacją doświadczalną. Władysław widział takie arboretum w Bostonie w Stanach Zjednoczonych podczas swej wyprawy do Australii i Ameryki Północnej, jaką odbył w latach 1879-1881 i żywo interesował się podobnymi fundacjami na świecie. O przekazaniu majątku narodowi myślano w rodzinie Zamoyskich od dawna, pierwszy dokument o tym świadczący, podpisany przez Władysława, Jadwigę i Marię, pochodzi z 1912 roku. Władysław przekształcił tę ideę w projekt utworzenia Fundacji Zakłady Kórnickie. Wśród celów utworzenia fundacji (m.in. opieka nad biblioteką Kórnicką i Szkołą Domowej Pracy Kobiet) punkt 6. głosił: „Założenie i utrzymanie Zakładu badania, tak na stokach gór, jak i na równinach, wszystkiego, co wchodzi w zakres hodowli życia, ochrony i należytego wyzyskania wszelkiego rodzaju drzew, tak w kraju istniejących, jak zagranicznych, mogących się krajowi zdać, leśnych, ogrodowych, użytkowych, owocowych i ozdobnych, ich drewna, owoców, liści, soków. Piecza nad ogrodami Kórnickimi” [cyt za: Gawrońska, s. 108]. Na ten cel chciał przeznaczać 100 000 złotych rocznie. W 1924 roku, na kilka miesięcy przed śmiercią, Zamoyski przedłożył prezydentowi Stanisławowi Wojciechowskiemu projekt ustawy o fundacji i tym samym zrzekł się całego majątku.

Losy fundacji były dość burzliwe i nie wszystkie punkty udało się zrealizować według zamierzeń Zamoyskiego. Instytut badawczy dendrologii powstał dopiero w 1933 roku jako Dział Dendrologii i Pomologii, ale w trudnych warunkach historycznych jego działalność była zakrojona na dość skromną miarę. W 1952 roku Dział został przejęty przez Polską Akademię Nauk i istnieje do dziś jako Instytut Dendrologii PAN. Lasy, które zamysłem Zamoyskiego miały również podlegać pod instytut naukowy, istnieją do dziś, ale mają samodzielny byt prawny. Lasy Kórnickie wchodzą dziś w skład Nadleśnictwa Babki, a trzebawskie należą do Wielkopolskiego Parku Narodowego (rok założenia 1957). Dobra zakościańskie tworzą dziś Tatrzański Park Narodowy (dawne dobra Zamoyskiego to ok. 50% powierzchni parku). W 1933 roku Skarb Państwa wykupił je od fundacji z przeznaczeniem na utworzenie parku narodowego, niemniej właściwy TPN powstał dopiero w 1954 roku.

Załącznik nr 2

Prezentacja PPT (w osobnym pliku)

Biblioteka
Raczyńskich

Autorka scenariusza: Żaneta Dolatowska